

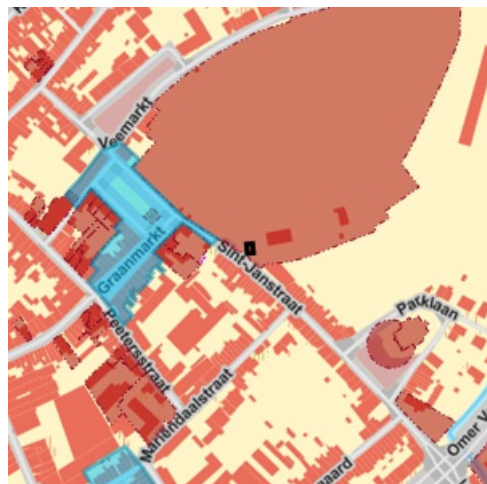
Gegevens opvraging

Ordernummer:	O2022-0183440	Datum opzoeking:	29/03/2022
Referentienummer:	3290 - 253 A-1	Zoekdata:	24020A0253/00A000
Perceel:	24020A0253/00A000		

Resultaat opvraging perceel gelegen in Diest afdeling DIEST 1 AFD, sectie A met perceelnummer 0253/00A000 [24020A0253/00A000]

Informatievraag: beschermd onroerend erfgoed

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- **Warandepark:** (detail zie bijlage)

Legende

- Cultuurhistorische landschappen
- Archeologische sites
- Stads- en dorpsgezichten
- Monumenten
- Overgangszones

Informatievraag: vastgestelde inventaris onroerend erfgoed

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- **Historische stadskern van Diest:** (detail zie bijlage)
- **Warandepark:** (detail zie bijlage)
- **Residentie van drossaard Fernandez de Paramo:** (detail zie bijlage)

Legende

- Landschapsatlas
- Historische tuinen en parken
- Houtige beplantingen
- Archeologische zones
- Bouwkundig erfgoed - gehelen
- Bouwkundig erfgoed - relictten

Informatievraag: wetenschappelijke inventaris onroerend erfgoed

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- **Historische stadskern van Diest:** Archeologisch (detail zie bijlage)
- **Residentie van drossaard Fernandez de Paramo:** Bouwkundig (detail zie bijlage)
- **Warandepark:** Bouwkundig, Landschappelijk (detail zie bijlage)

Legende

Historische tuinen en parken	Houtige beplantingen
Archeologische zones	Landschapatlas
Bouwkundig erfgoed - gehelen	Orgels
Bouwkundig erfgoed - relict	

Informatievraag: Unesco werelderfgoed

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Het onroerend goed is niet opgenomen in de Unesco Werelderfgoedlijst

Legende

Bufferzones
Kernzones

Welke informatie kan u terugvinden in dit uittreksel?

Beschermd onroerend erfgoed

Onroerend erfgoed wordt beschermd omdat het van grote waarde is voor de gemeenschap. Het moet minimaal in de staat blijven waarin het zich bevond op het moment van de bescherming.

Het onroerend erfgoeddecreet voorziet vier mogelijke beschermingsstatuten;

1. een beschermd monument
2. een beschermd cultuurhistorisch landschap
3. een beschermd stads- of dorpsgezicht
4. een beschermde archeologische site

Geïnterpreteerd onroerend erfgoed

Het agentschap Onroerend Erfgoed heeft de expliciete opdracht om al het waardevolle onroerend erfgoed in Vlaanderen te inventariseren. Door de jaren heen zijn er meerdere wetenschappelijke inventarissen opgemaakt over bouwkundig, landschappelijk en archeologisch erfgoed. Daarnaast zijn er ook enkele thematische inventarissen gerealiseerd: over historische tuinen en parken, houtige beplantingen met erfgoedwaarde en orgels.

Geïnterpreteerd onroerend erfgoed is opgenomen in een wetenschappelijke inventaris. Zo'n opname heeft geen rechtsgevolgen. Het goed wordt enkel beschreven en gedocumenteerd.

Vastgesteld onroerend erfgoed

De vaststelling van een inventaris is één van de instrumenten die de Vlaamse overheid kan inzetten om onroerend erfgoed te behouden. Hiermee bevestigt de bevoegde minister dat alle erfgoeditems op een vastgestelde lijst erfgoedwaarde bezitten en nog altijd bewaard zijn. Bij een vastgesteld item moet de overheid, eigenaar of beheerder rekening houden met bepaalde rechtsgevolgen, die verschillen naargelang de inventaris.

Het onroerenderfgoeddecreet voorziet in de vaststelling van minstens vijf inventarissen:

- De inventaris van het bouwkundig erfgoed
- De landschapsatlas
- De inventaris van de archeologische zones
- De inventaris van houtige beplantingen met erfgoedwaarde
- De inventaris van historische tuinen en parken

Unesco werelderfgoed

De Werelderfgoedconventie van 1972 betracht cultureel en natuurlijk erfgoed dat van unieke en universele waarde is voor de mensheid, te bewaren en te ontsluiten voor toekomstige generaties. Meer dan 190 lidstaten hebben deze Conventie ondertekend. België is sinds 1996 ook partij bij het Werelderfgoedverdrag. Zowel cultureel als natuurlijk erfgoed, als erfgoed dat daarvan een gecombineerde vorm is, kan voor de Werelderfgoedlijst worden voorgedragen. Vlaanderen telt momenteel vijf beschermingen op de Werelderfgoedlijst: een serie van 13 begijnhoven en van 26 belforten, het atelier Plantin-Moretus, de woning Giuette en de volledige Brugse binnenstad.

Informatieverplichting

Iedereen die **een beschermd onroerend erfgoed** verkoopt of verhuurt voor meer dan negen jaar dient in de publiciteit én in de onderhandse en authentieke akte vermelden dat het om een beschermd goed gaat, en wat de precieze rechtsgevolgen daarvan zijn.

Iedereen die **een geïnterpreteerd onroerend goed** verkoopt of verhuurt voor meer dan negen jaar, moet dit niet in de publiciteit vermelden, maar wel in de onderhandse en authentieke akte, alsook de precieze rechtsgevolgen die aan de opname verbonden zijn door een verwijzing naar hoofdstuk 4 van het Onroerenderfgoeddecreet op te nemen.

Archeologie

Op percelen die in een voorlopig of definitief beschermde archeologische site gelegen zijn of die in een archeologische zone gelegen zijn die opgenomen is in de vastgestelde inventaris van archeologische zones dient de archeologieregelgeving te worden nageleefd. Zorg dat je het correcte traject volgt bij vergunningsaanvragen.

Wetgeving

Decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014 (Belgisch Staatsblad 17 oktober 2013 en 15 april 2014). Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Meer info

www.onroerenderfgoed.be

Bron vastgoedinfo

Deze opvraging bevat overheidsinformatie verkregen van het Agentschap Onroerend Erfgoed, Koning Albert-II-Laan 19, bus 5, 1210 Brussel en Informatie Vlaanderen, Havenlaan 88, 1000 Brussel wat betreft het Grootchalig Referentie Bestand Vlaanderen (GRB).

Bijlage

Informatieaanvraag Onroerend erfgoed

(Referentienummer: 3290 - 253 A-1)

Resultaat opvraging perceel gelegen in Diest afdeling DIEST 1 AFD, sectie A met perceelnummer 0253/00A000 [24020A0253/00A000]

Beschermd onroerend erfgoed

Beschermd monument: Warandepark

Beschermd monument

Beknopte karakterisering

Typologies baljuwhuizen, burchten, conciërgewoningen, mottekastelen, parken, poorten (bijgebouwen), opgaande bomen, tuin- en parkbeplantingen, individuele bomen

Datering 17de eeuw, 18de eeuw, tweede helft 11de eeuw, eerste kwart 13de eeuw, eerste kwart 14de eeuw, vierde kwart 19de eeuw, WO II

Betrokken personen

- Geens, L. (Ontwerper)
- Naalden, Marinus (Ontwerper)
- Vandendael, Frans (Ontwerper)

Beschrijving

De vroegere burchtheuvel van Diest, reeds voorzien van een motte met donjon in de 11de eeuw, is momenteel ingericht als stadspark. De bescherming omvat het volledige park met de archeologische resten, de ommuring, het poortgebouw en 'den Drossaard' met portierswoning.

Algemene situering

De oorsprong van de stad Diest gaat terug tot de vroege middeleeuwen. Sedert de 11de eeuw stond op de heuvel van het huidige Warandepark het heerlijk kasteel. De stijging van het bevolkingsaantal aan het einde van de 12de en het begin van de 13de eeuw, noodzaakte de bebouwing buiten de versterkte stadskern en dit vooral op de noordelijke Demeroever, op de plaats van de huidige Demerstraat, Refugiestraat en Michel Theysstraat. In 1229 verkreeg Diest het vrijheidscharter van Hendrik I, hertog van Brabant. Enkele decennia later, in 1253, kregen de begijnen van Arnold IV toestemming om zich in Diest te vestigen en werd het nabijgelegen Nedermolenveld, het huidige Sint-Jansveld en omgeving, door de abdij van Sint-Truiden afgestaan zodat het bij de stad kon worden ingelijfd. In 1360 werd, in opdracht van Hendrik, heer van Diest, een omwalling opgetrokken in een grote cirkel om de stad. De vestinggordel bevatte zowel bewoonde stadsdelen als hovingen en tuinen. De grotendeels aarden omwalling telde tien poorten en dertig torens. Vijf poorten sloten aan op de invalswegen naar andere steden (bijvoorbeeld de Beverenpoort in de richting Hasselt of de Schaffensepoort die leidde naar de Kempen), de andere vijf verleenden toegang tot de velden rond Diest (onder andere de Koepoort, gelegen aan de Leopoldvest, ter hoogte van het huidige Sint-Jansveld). Door de voortdurende belegeringen waarvan Diest het slachtoffer werd, moesten aan het begin van de 16de eeuw verbeteringswerken aan de vestingen uitgevoerd worden. Hiertoe werden torens en poorten hersteld, buitenwijken gesloopt en grachten verbreed, waaronder de buitengracht tussen de Beverenpoort en het Nedermolenveld.

De burcht op de Warandeheuvel werd in 1514 verwoest en betekende meteen het begin van de neergang die Diest kende in de 16de eeuw toen godsdienstoorlogen een einde maakten aan de bloei van de handel en de lakennijverheid. De aanwezigheid van de Nassau's in Diest sinds 1499 gaf bovendien in 1580 aanleiding tot plundering van de stad. In het begin van de 18de eeuw werd Diest bezet door de Fransen. Een deel van de bestaande omwalling werd in 1705 gesloopt. Er werd een citadel gebouwd naar de opvattingen van Vauban, waardoor in 1788 nog slechts een klein deel van de vroegere omwalling overbleef. Mede door de wegeaanleg tijdens de Oostenrijkse periode, kende de Diestse economie een bloeiperiode. In 1835 werd een versterking gebouwd tegen de Hollanders die bestond uit een kernvesting met twaalf fronten, een citadel en het Fort Leopold. Onder meer de ringgrachten en de Halve Maan getuigen hier nog van. De restanten van de 19de-eeuwse vestinggordel werden beschermd bij Ministerieel Besluit op 20 mei 1996. Na het optrekken van deze verdedigingsgordel zou de stad zich buiten de omwalling aan west- en zuidzijde uitbreiden met woonwijken waardoor de stadskern vrij goed bewaard bleef en het oorspronkelijke straalvormige plan van Diest ook vandaag nog duidelijk herkenbaar is.

Historiek

De Warande, het huidige stadspark, is een ovale getuigenheuvel van ijzerzandsteen met een diameter van ongeveer 250 meter, midden in het centrum van Diest gelegen en ingesloten door het Henri Verstappenplein (vroeger de Nieuwe Korenmarkt), de Sint-Janstraat, het stadion aan het Sint-Jansveld, de Zeven Weeënstraat en de Veemarkt (oude Houtmarkt).

Reeds in het laatste kwart van de 11de eeuw werd op de heuvel een hoogteburcht bewoond, namelijk door Otto I, één van de Heren van Diest die de stad bestuurden van 1080 tot 1499. Archeologisch onderzoek toont aan dat de versterking toen uit een motte met donjon - het zogenaamd Tafelrond - en een neerhof bestond met in hout opgetrokken stallen en woningen. Het geheel werd beveiligd door een gracht.

Toen in het eerste kwart van de 13de eeuw de gebouwen niet meer voldeden, werd op het neerhof een ijzerzandstenen zaalgebouw

opgetrokken, waarvan een gedeelte van de funderingen nog steeds in situ zichtbaar is. Het gebouw omvatte kelders, bereikbaar via een externe trap, een camera - een kamer voor de kasteelheer -, een grote ruimte met een centrale stookplaats en minstens één halfronde traptoren. Ten noordwesten van het hoofdvolume bevond zich een poortgebouw en niet ver daarvan een waterput, ook wel de "klinkende put" genoemd. In deze periode werd de overige ruimte op de heuvel als wijngaard gebruikt, zoals blijkt uit een charter van 1233, waarin Arnold IV van Diest de tienden van de burchtwijn aan de Norbertijnerabdij van Tongerlo schenkt.

Ongeveer een eeuw later, in het eerste kwart van de 14de eeuw, werd dit zaalgebouw afgebroken en vervangen door een complex gestructureerd geheel, omvattende een grote zaal, in twee verdeeld door twee rug aan rug geplaatste haarden, een kamer met voorraadruimte in de vloer, een kamer met haard, en een half ingegraven kelder. In de loop van de 14de en 15de eeuw werden aan dit complex verdere wijzigingen uitgevoerd, onder meer de inrichting van een kamer met twee latrines.

Toen in 1499 het geslacht Oranje-Nassau de macht overnam in Diest, was de oude burcht sterk vervallen. In 1514 werd ze volledig afgebroken. Aan de voet van de Warandeburg, op de huidige Graanmarkt, werd een nieuwe residentie opgetrokken voor de prins van Oranje, het vandaag nog steeds bestaande Hof van Nassau, beschermd als monument (Ministerieel Besluit van 11/08/1943). Tegelijk werd de Warande, vergroot door de aankoop van omliggende gronden, omgevormd tot jachtpark -vandaar de naam Warande- waarin herten, reeën en everzwijnen gehouden werden. Een 18de-eeuwse reproductie van een 17de-eeuwse kaart, genaamd "*Caerte figuratief vanden Berghe in t' Parck*" toont de Warande, met onder andere de resten van het 11de-eeuwse Tafelrond, die van het 13de-eeuwse zaalgebouw, het vroeg 14de-eeuwse complex, de ijskelders en de steengroef. Blijkbaar was men hier al vroeg geïnteresseerd in archeologische sporen want de kaart duidt ook de plaatsen aan waar toen reeds "*de fondamenteen nieuwelincx opgegraven ende heden gedesigneerd*" werden.

De Warande bleef eeuwenlang ongestoord jachtdomein, tot ze, samen met een groot aantal andere gebouwen in de stad, door de Fransen geconfisqueerd en uiteindelijk, in 1820, voor 19000 gulden verkocht werd aan Jan Verstappen, brouwer van beroep. In de verkoopakte is, naast het park met 671 eiken, 58 beuken en esdoorns, 62 notelaars en 130 grauwe abelen, ook nog sprake van twee huizen: de woning van de Drossaard en een bijgebouw. Deze tweeënhalflagige herenwoning met monumentale deurtravee werd vlak na 1777 opgetrokken in opdracht van Frans Fernand de Paramo, de laatste drossaard of plaatsvervanger van de prins van Oranje in Diest (1777-1794). Het vermelde bijgebouw is vermoedelijk de oorspronkelijk tegen de herenwoning aanleunende versteende vakwerkconstructie die enkele decennia geleden plaats moest maken voor de uitbreiding van de herenwoning en de aanpassing tot jeugdhoeve. Van de éénlagige en minstens tot het begin van de 18de-eeuw opklimmende portierswoning aan de Sint-Jansstraat is in de verkoopakte geen sprake, hoewel ze wel aangeduid is op de "*Caerte figuratief van 's Heeren Parck binnen Diest*", die opgesteld werd naar aanleiding van de verkoop in 1820 en het volledige goed toont. Na de verkoop werd de Warandeburg verder aangelegd als bos. Eén van de beuken (*Fagus sylvatica*) op de zuidflank van de Warande (met een stamomtrek van 4,19 meter), de witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) bij de hoofdtoegang van de Graanmarkt (met een stamomtrek van 3,45 meter) en enkele haagbeuken (*Carpinus betulus*) op de noordflank zijn hiervan nog restanten.

Aan de zijde van het Verstappenplein werden een deel van de heuvel afgegraven, een keermuur opgetrokken en twee nieuwe woningen gebouwd. Een eerste empire getint pand met drie bouwlagen en rondboogvensters op de eerste verdieping werd opgetrokken in 1841, aan de hoek met de Houtmarkt, en een tweede in 1847-1848, tegenover het Hof van Nassau, op de plaats waar vroeger, volgens de kaart van 1820, een poort in ogivaalen stijl stond. Het was een strak geritmeerde neoclassicistische herenwoning van drie bouwlagen en vijf traveeën onder een leien zadeldak, gekenmerkt door oplopende hoekpilasters met Franse voegen, twee monumentale poortdoorgangen aan weerszijden van de woning en een beklemtoonde middentravee met dubbele houten deur tussen pilasters, bekroond door een balkon met balkondeur onder een geprofileerd hoofdgestel op voluutconsoles.

Uit een militaire kaart, opgetekend in de jaren 1890, blijkt dat het bos op de Warande getransformeerd werd tot een park met een centrale rotonde waarrond een druppelvormig patroon van wandelpaden. De oude motte, minstens 80 jaar geleden als prieel beplant met linden (*Tilia platyphyllos* - een veel voorkomend element in landschappelijke parken - is op deze kaart vreemd genoeg niet weergegeven. Een groot aantal bomen behoort waarschijnlijk tot dezelfde generatie: naast zomerlinde ook tamme kastanje (*Castanea sativa*), witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*), Amerikaanse eik (*Quercus rubra*), gewone es (*Fraxinus exelsior*), bontbladige esdoorn (*Acer pseudoplatanus* 'Leopoldii'), gewone beuk (*Fagus sylvatica*) en enkele rariteiten: ruwe iep met opgaande twijgen (*Ulmus glabra* 'Exoniensis') en varenbeuk (*Fagus sylvatica* 'Asplenifolia'). Sinds het begin van de 20ste eeuw staat het park op de Warande bij het kadaster opgetekend als 'lusttuin'.

Bijna een eeuw lang bleef de Warande de achtertuin van de neoclassicistische herenwoning. In 1939 overleed dokter Henri Verstappen, naar wie later de voormalige Nieuwe Korenmarkt genoemd zou worden omdat hij bij testament zijn woning en de Warande aan de stad Diest schonk.

Beschrijving

Na de dood van Henri Verstappen werd de Warandeburg ingericht als stadspark, met in de oude steengroef een openluchttheater, ontworpen door de Nederlander Marinus Naalden, en op de weide tussen de heuvel en de Leopoldvest naar het ontwerp van Frans Vandendael een sportstadion met tennisvelden.

De herenwoning werd omgevormd tot monumentale ingangspoort, eveneens naar de plannen van Frans Vandendael. De vier beelden op het poortgebouw, bestaande uit een arcade met centrale gedenkplaat, geflankeerd door telkens twee rondboogdoorgangen naar het park, worden ondersteund door een gedeeltelijk opengewerkte balustrade en zijn afkomstig van het in 1956 gesloopte Noordstation van Brussel. De beelden werden vervaardigd door Jozef Geens en stellen wellicht allegorieën voor van Landbouw, Kunsten, Handel en Nijverheid.

Tijdens de opgravingscampagnes in de loop van de jaren vijftig en tachtig van de twintigste eeuw op de Warandeheuvel werd onder andere de vroeg-13de-eeuwse burcht onderzocht, waarvan een gedeelte van de fundering blootgelegd, geconsolideerd en op educatieve manier gevisualiseerd is.

Het drossaard- of baljuwhuis, gelegen aan de Sint-Janstraat, is het voormalig verblijf van drossaard Fernandez de Paramo. Het is een dubbelhuis met twee verdiepingen dateren uit het laatste kwart van de 18de eeuw en is opgetrokken uit bak- en zandsteen met holronde bepleisterde kroonlijst. De middenrisaliet is geflankeerd door weinig uitspringende pilasters van baksteen met Franse voegen en voorzien van een grote geprofileerde rondboogdeur met voluten-sluitsteen. Er werden verbouwingen uitgevoerd in de 20ste eeuw. De aansluitende portierswoning in traditionele stijl dateert uit de 17de-18de eeuw en werd grondig gerestaureerd.

Als groene adempauze naast de dicht bebouwde straten in de buurt, vormen de ommuurde Warandeheuvel met het poortgebouw, de archeologische resten, het openluchttheater, het baljuwhuis met portierswoning en de straatkapel in de Zeven Weeënstraat, een waardevol geheel met grote stedenbouwkundige kwaliteit dat bovendien sterk beeldbepalend is omwille van het perspectief vanuit tal van naburige straten en pleinen.

Een reeks aanplantingen dateert uit de periode na de overname door de stad: vooral gewone platanen (*Platanus hispanica* (x)), Weymouthden (*Pinus strobus*) en, sporadisch, Oost-Amerikaanse hemlockspar (*Tsuga canadensis*), zilversdoorn (*Acer saccharinum*) en hemelboom (*Ailanthus altissima*).

Voorts te noteren zijn een aantal merkwaardige bomen in het park, namelijk:

1. een varenbeuk (*Fagus Sylvatica* 'Asplenifolia') met stamomtrek van 2,77 meter.
2. een bontbladige cultivar van gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus* 'Leopoldii') met stamomtrek van 2,75 meter.
3. een ruwe iep met opgaande twijgen (*Ulmus glabra* 'Expniensis') met stamomtrek van 1,83 meter.
4. een gewone beuk (*Fagus Sylvatica*) met stamomtrek van 4,19 meter.
5. een witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) met stamomtrek van 3,65 meter.

Bibliografie

- BRANS M. 1994: *Diest. Stille getuigen*, s.l.
- CALLEBAUT D. 1982: De tafelrondmotte op de Warande te Diest, *Archaeologia Belgica* 250, 5-18.
- DENEFF R. (red.) 2007: *Historische tuinen en parken van Vlaanderen, Inventaris Vlaams-Brabant, Hageland – Noordoosten van Vlaams-Brabant, Aarschot, Begijnendijk, Bekkevoort, Boortmeerbeek, Diest, Haacht, Keerbergen, Rotselaar, Scherpenheuvel-Zichem, Tremelo*, M&L Cahier 14, Brussel, 111-115.
- DOPERE F. & UBREGTS W. 1991: *De donjon in Vlaanderen – architectuur en wooncultuur*, Brussel-Leuven.
- GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen, Architectuur, Provincie Brabant, Arrondissement Leuven, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 1*, Luik.
- ROOSSENS B. 1983: De opgravingen op de Warande te Diest, *Oost-Brabant* XX, 3, 129-130.
- ROOSSENS B. 1984: Het Warandekasteel te Diest, *Archaeologia Belgica* 258, 155-157.
- ROOSSENS B. & VAN IMPE J. 1985: Het Warandekasteel te Diest, *Archaeologia Belgica* 1/2, 117-122.
- ROOSSENS B. & VYNCKIER P. 1982: De middeleeuwse versterkingen op de Warande te Diest, *Archaeologia Belgica* 247, 122-124.
- ROOSSENS B. & VYNCKIER P. 1983: Het Warandekasteel te Diest, *Archaeologia Belgica* 253, 105-108.
- VAN DER EYCKEN M. 1980: *Geschiedenis van Diest*, s.l.
- VAN DER EYCKEN M. 1994: *Steden in beeld. Diest*, s.l.
- VAN DE VEN R. 1970: Op speurtocht in de Diestse bodem, *Meer Schoonheid* 17, 111-115.
- VAN DE VEN R. 1971: De wijnteelt in het middeleeuwse Diest, *Meer schoonheid* 18/ 3, 13-17.
- VAN DE VEN R. 1990: 50 jaar geleden kwam de Warande in het bezit van Diest, *Oost Brabant* 27/2, 106-107.
- VAN DE VEN R. s.d.: *Het openluchttheater in het stadspark "De Warande"*, ongepubliceerd.
- S.n., Caerte figuratif vanden Berghe int' Parck, 18de-eeuwse kopie van 17de-eeuwse kaart, S.A.D.
- S.n., Caerte figuratif van 's Heeren Parck binnen Diest, 1820, S.A.D.
- Ferraris J., Carte Chorographique des Pays-Bes Autrichiennes, 1775.
- Voncken J.G., Primitieve kadasterkaart, Gemeente van Diest, s.l., 1822.
- Popp P.C., Atlas Cadastral de Belgique. Province de Brabant. Arrondissement de Louvain.
- Plan Parcellaire de la ville de Diest, avec les mutations, Brugge, 1857.
- Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3142 'Warandekasteel'
- Centrale Archeologische Inventaris CAI ID 3141 'Tafelrondmotte'

De bescherming omvat de Warande met archeologische resten, de ommuring, het poortgebouw en den Drossaard met portierswoning.

Waarden

De Warande met archeologische resten, de ommuring, het poortgebouw en den Drossaard met portierswoning is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de:

Historische waarde

Gelegen in het centrum van Diest en ingesloten door het Henri Verstappenplein, de Sint-Jansstraat, het stadion aan het Sint-Jansveld, de Zeven Weeënstraat en de Veemarkt, vormt de Warande een historisch waardevolle site: als woonplaats van de Heren van Diest (1080-1499) die er achtereenvolgens drie verschillende hoogteburchten lieten optrekken, als jachtdomein van de prins van Oranje-Nassau (1499-einde 18de eeuw) en als verblijfplaats van drossaard Frans Fernand de Paramo, die er circa 1777, aansluitend op de begin 18de-eeuwse portierswoning, een voorname herenwoning liet optrekken in de vorm van een bakstenen dubbelhuis met middenrisaliet geflankeerd door pilasters met Franse voegen en voorzien van een grote, geprofileerde rondboogdeur met voluutsluitsteen. Sinds 1937 omgevormd tot stadspark met monumentale ingangspoort in de vorm van een witbepleisterde arcadestructuur bekroond met beelden van het in 1956 gesloopte Brusselse noordstation getuigt de beplanting waaronder een varenbeuk (*Fagus Sylvatica* 'Asplenifolia'), een bontbladige cultivar van gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus* 'Leopoldii'), een ruwe iep met opgaande twijgen (*Ulmus glabra* 'Exoniensis'), een gewone beuk (*Fagus Sylvatica*) en een witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) van het 19de-eeuwse, ommuurde landschapspark, door de brouwersfamilie Verstappen na 1820 gecreëerd in functie van een inmiddels gesloopte neoclassicistische herenwoning.

Wetenschappelijke waarde

Geologisch interessante getuigenheuvel uit ijzerhoudende zandsteen - een in de streek veel ontgonnen en gebruikt bouwmateriaal - en voor de studie van heerlijke residenties in de middeleeuwen wetenschappelijk interessante site dankzij de archeologische resten van een motte met donjon en neerhof uit het laatste kwart van de 11de eeuw, een ijzerzandstenen zaalgebouw met poortgebouw uit het begin van de 13de eeuw en een complexe residentie uit het eerste kwart van de 14de eeuw.

Is de aanduiding van

- **Graanmarkt zonder nummer, Sint-Janstraat 2, 2A (Diest)** De Warande is een heuvel van Diestiaans ijzerzandsteen in het midden van de stad, met een donjon motte en sporen van een 14de-eeuwse burcht. Het park werd aangelegd in landschappelijke stijl circa 1880 met als middelpunt de donjonmotte als lindenprieel. In het park bevinden zich archeologische resten, een omheiningsmuur, drossaardswoning met portierswoning en een neoclassicistisch herenhuis (1847-1848) omgevormd tot monumentale toegangspoort.

Is de omvattende aanduiding van

- **Sint-Janstraat 2, 2A (Diest)** Waardig dubbelhuis met twee verdiepingen uit het vierde kwart van de 18de eeuw opgetrokken uit bak- en zandsteen met holrond bepleisterde kroonlijst.

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/553>

Beschermingsbesluiten

- **Geografisch pakket Diest** - <https://id.erfgoed.net/bsluiten/4132>
Definitieve beschermingsbesluiten

Vastgestelde inventaris

Vastgestelde archeologische zone: Historische stadskern van Diest

Vastgestelde archeologische zone

Beknopte karakterisering

Typologies [steden](#), [stadsomwallingen](#)

Datering [middeleeuwen](#), [nieuwe tijd](#)

Beschrijving

De historische stadskern is een immense en complexe archeologische zone die het resultaat is van een eeuwenlange intense bewoning binnen de stedelijke grenzen, meestal een omwalling. De stadsplattegrond kent een cumulatief karakter en verschillende fasen, met een oude nederzettingkern die soms teruggaat op een vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid. Voor de afbakening is in eerste instantie gekeken naar het 19de-eeuwse gereduceerde kadaster omdat dit de eerste nauwkeurige kadasterkaart is die nog een tijdsbeeld geeft van voor de industrialisering.

Is de aanduiding van

- **Diest (Diest)** Deze zone omvat de historische stadskern van Diest.

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11884>

Beschermingbesluiten

- [Historische stadskern Diest - https://id.erfgoed.net/besluiten/5882](https://id.erfgoed.net/besluiten/5882)
Vaststellingsbesluiten

Vastgesteld bouwkundig erfgoed: Warandepark

Vastgesteld bouwkundig erfgoed

Beknopte karakterisering

Typologies [openluchttheaters](#), [beelden](#), [poorten](#)
([bijgebouwen](#)), [gedenktekens](#), [waterputten](#),
[omheiningsmuren](#), [tuin- en parkbeplantingen](#),
[opgaande bomen](#), [parken](#), [priëlen](#),
[conciërgewoningen](#), [baljuwhuizen](#)

Stijl

Datering [interbellum](#), [tweede kwart 19de eeuw](#), [WO II](#), [na WO II](#), [vierde kwart 19de eeuw](#), [vierde kwart 18de eeuw](#)

Betrokken personen

- [Naalden, Marinus \(Ontwerper\)](#)
- [Vandendael, Frans \(Ontwerper\)](#)
- [Naalden, Marinus \(Ontwerper\)](#)

Beschrijving

De Warande is een heuvel van Diestiaans ijzerzandsteen in het midden van de stad, met een donjon motte en sporen van een 14de-eeuwse burcht. Het park werd aangelegd in landschappelijke stijl circa 1880 met als middelpunt de donjonmotte als lindenprieel. In het park bevinden zich archeologische resten, een omheiningsmuur, drossaardswoning met portierswoning en een neoclassicistisch herenhuis (1847-1848) omgevormd tot monumentale toegangspoort.

Waarden

Artistieke waarde

Architecturale waarde

Historische waarde

Is de aanduiding van

- **Graanmarkt zonder nummer, Sint-Janstraat 2, 2A (Diest)** De Warande is een heuvel van Diestiaans ijzerzandsteen in het midden van de stad, met een donjon motte en sporen van een 14de-eeuwse burcht. Het park werd aangelegd in landschappelijke stijl circa 1880 met als middelpunt de donjonmotte als lindenprieel. In het park bevinden zich archeologische resten, een omheiningsmuur, drossaardswoning met portierswoning en een neoclassicistisch herenhuis (1847-1848) omgevormd tot monumentale toegangspoort.

Is de omvattende aanduiding van

- **Sint-Janstraat 2, 2A (Diest)** Waardig dubbelhuis met twee verdiepingen uit het vierde kwart van de 18de eeuw opgetrokken uit bak- en zandsteen met holrond bepleisterde kroonlijst.

Heeft als voorganger

- **Graanmarkt zonder nummer (Diest)** De Warande, het huidige stadspark, is een ovale getuigenheuvel van ijzerzandsteen met een diameter van ongeveer 250 meter, midden in het centrum van Diest gelegen. Warande met archeologische resten, omheiningsmuur, poortgebouw en drossaard met portierswoning.

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/113640>

Beschermingsbesluiten

- [Besluit tot vaststelling van de inventaris bouwkundig erfgoed in de provincie Vlaams-Brabant - https://id.erfgoed.net/besluiten/14867](https://id.erfgoed.net/besluiten/14867)
SchrappingsbesluitenVaststellingsbesluiten

Vastgesteld bouwkundig erfgoed: Residentie van drossaard Fernandez de Paramo

Vastgesteld bouwkundig erfgoed

Beknopte karakterisering

Typologies [koetshuizen](#), [conciërgewoningen](#), [baljuwhuizen](#)

Stijl

Datering [19de eeuw](#), [18de eeuw](#), [17de eeuw](#)

Beschrijving

Waardig dubbelhuis met twee verdiepingen uit het vierde kwart van de 18de eeuw opgetrokken uit bak- en zandsteen met holrond bepleisterde kroonlijst.

Waarden

Architecturale waarde

Historische waarde

Is de aanduiding van

- **Sint-Janstraat 2, 2A (Diest)** Waardig dubbelhuis met twee verdiepingen uit het vierde kwart van de 18de eeuw opgetrokken uit bak- en zandsteen met holrond bepleisterde kroonlijst.

Is de gedeeltelijke aanduiding van

- **Graanmarkt zonder nummer, Sint-Janstraat 2, 2A (Diest)** De Warande is een heuvel van Diestiaans ijzerzandsteen in het midden van de stad, met een donjon motte en sporen van een 14de-eeuwse burcht. Het park werd aangelegd in landschappelijke stijl circa 1880 met als middelpunt de donjonmotte als lindenprieel. In het park bevinden zich archeologische resten, een omheiningsmuur, drossaardswoning met portierswoning en een neoclassicistisch herenhuis (1847-1848) omgevormd tot monumentale toegangspoort.

Heeft als voorganger

- **Sint-Janstraat 2 (Diest)** Waardig dubbelhuis met twee verdiepingen uit het vierde kwart van de 18de eeuw opgetrokken uit bak- en zandsteen met holrond bepleisterde kroonlijst.

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/115097>

Beschermingbesluiten

- [Besluit tot vaststelling van de inventaris bouwkundig erfgoed in de provincie Vlaams-Brabant - https://id.erfgoed.net/besluiten/14867](#)
Schrappingsbesluiten Vaststellingsbesluiten

Historische stadskern van Diest

Beknopte karakterisering

Typologies steden, stadsomwallingen

Datering middeleeuwen, nieuwe tijd

Beschrijving

Algemene Beschrijving

De historische kern van Diest is gelegen in de alluviale vlakte van de Demervallei op de overgang van de Zuiderkempen naar het Hageland. De Zuiderkempen kenmerkt zich als een vlak, zandig gebied en het zandlemig Hageland als heuveland. De huidige Demer vloeit op dit ogenblik ten noorden van de stad, maar de oorspronkelijke Oude Demer komt vanuit het oosten de stad binnen om later langs het westen de stad te verlaten. Deze Oude Demer liep door de binnenstad en werd, wegens reukhinder, overdekt eind jaren zestig van vorige eeuw. Vanaf 2009 werd een project opgestart om de Oude Demerloop terug open te leggen. In 2014 was het deel tussen de Kaai en de Ezeldijkmolen afgewerkt. Uitgezonderd een natuurlijke ovale getuigenheuvel van ijzerzandsteen met een doormeter van 250 m waarop de Warande (TAW 47 m) is gesitueerd, ligt de stad op een hoogte tussen 21,50 m en 24,50 m TAW. Op het gewestplan staat een groot deel van de historische stadskern ingekleurd als woongebied, met culturele, historische en/of esthetische waarde. Daarrond bevinden zich woongebieden en in het oosten gebieden voor dagrecreatie en parkgebieden. In het centrum is de hoogte van de Warande ingekleurd als parkgebied net als een gebied dat aan de noordelijke en noordoostelijke zijde van de stad ligt. In het noorden ligt nog een gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut en in het westen een militair gebied.

Archeologische nota

Van het pre-middeleeuwse Diest werd binnen de historische stadskern tot nu weinig aangetroffen. Buiten een silexkling uit de steentijd en enkele ijzertijdscherven op de Warande (Roosens 1983) werd in vorige eeuw een *hypocaustum* tegel uit de Romeinse periode gevonden in de Sint-Sulpitiuskerk (Van der Linden 1964; Van de Ven 1970). In 2001 vond men tijdens de heraanleg van de riolering aan de Veemarkt enkele Romeinse munten (tweede helft 1ste tot de 4de eeuw) en scherven van een *terra nigra* beker uit de 3de eeuw (Wijns 2003). Op diezelfde Veemarkt werden tijdens een prospectie met ingreep in de bodem in 2011 lagen aangesneden die zeker ouder zijn dan de 15de-17de eeuw. Wegens gebrek aan vondsten konden deze lagen niet gedateerd worden (Cornelis e.a. 2011a). Een opgraving aan het bogaardenklooster in 2011 leverde twee klingen uit de steentijd op (Trommelmans e.a. 2011). Nochtans zijn er in de omgeving van Diest op de Hagelandse heuvels en in de valleien van de Demer en de Zwartebeek, vooral op de hoger gelegen donken, verspreid talrijke archeologische vondsten uit de steen-, brons- en ijzertijd en de Romeinse periode gekend (Vynckier 1981).

De oudste kern van Diest zou ontstaan zijn op een iets hoger gelegen deel van de zuidelijke oever van de Demer rond de voorganger van de Sint-Sulpitiuskerk. Dit patroniem zou zijn oorsprong vinden bij, ofwel een bisschop van Maastricht +480, ofwel een bisschop Sulpitius de Vrome van Bourges, +647. De oudste vermelding van de kerk vinden we terug in 1163, toen Arnold II, de toenmalige heer van Diest, het geestelijk bestuur over zijn gebied aan de norbertijnenabdij van Tongerlo schonk (Van Der Eycken 1980). Later groeide deze kleine nederzetting geleidelijk aan uit tot de kern van een Karolingische *pagus*. De oudste vermelding van de nederzetting dateert uit 837 toen Assent, gelegen in de *pago Hasbaniensi sive Dyostiensi*, aan de abdij van Sint-Truiden werd geschonken en het gebied door een graaf (in 900 wordt *Angilramnus in Dioste* vermeld) werd bestuurd (Van der Eycken & Janssens 1994). In 1088 wordt voor het eerst in een kroniek van de abdij van Sint-Truiden een zekere Otto van Diest of Otto van Beveren vermeld die verbleef in zijn burcht op de hoger gelegen getuigenheuvel, de latere Warande. Deze Warande was één van de eerste burchten in de regio gelegen op een

heuvel (Doperé & Ubregts 1991). Ze bestond uit een cirkelvormig omgrachte motteheuvel, Het Tafelrond, met ingebouwde donjon en bijhorende voorhof, op het hoogste punt van de Warande. Tijdens een tuinaanleg in de 19de eeuw werden de funderingen teruggevonden van de vierkante donjon (Callebaut 1982). Later werden er meerdere opgravingscampagnes uitgevoerd. De eerste vond plaats in 1959 (Mertens 1959). In totaal waren er vier campagnes tussen 1981 en 1984 (Roosens 1981-1985). Op het voorhof werden sporen aangetroffen van een houten gebouw. In de 13de eeuw werd de motte verlaten en werd op het neerhof een nieuwe, grotere burcht gebouwd, met een zaalgebouw en kapel en torens in ijzerzandsteen. Nadat Diest in 1499 in handen kwam van het geslacht Oranje-Nassau werd de toen bouwallige burcht gesloopt en het domein vergroot. De Warande deed dan dienst als jachtterrein en aan de zuidwestrand van de Warande werd een nieuwe residentie gebouwd, het Hof van Nassau, dat nog steeds de Graanmarkt domineert.

Het pre-stedelijke Diest concentreerde zich vanaf de 11de eeuw rond de huidige Grote Markt met als kern de primitieve Sint-Sulpitiuskerk. Waarschijnlijk was deze eerste kern door een bescheiden aarden wal en gracht omgeven (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). In de 12de eeuw groeide de stad gestadig en kwam er een stadsvergroting langsheen de bestaande kern zodat de wegen naar het gehucht Beveren en Leuven binnen de kern kwamen te liggen. Ook het gebied tussen de oude kern en de Warande werd verbonden. Deze nieuwe gebieden waren versterkt met aarden wallen en natte en droge grachten (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). Omdat Diest zo snel groeide kwamen in de laatste decennia van de 12de en de 13de eeuw veel nieuwe wijken buiten deze versterking te liggen. In 1211 is er te Diest sprake van een *capella*, die later zou uitgroeien tot de Onze-Lieve-Vrouwekapel. Deze kapel was gelegen aan de noordelijke voet van de Warande en deed dienst als slotkapel. Diest groeide verder op de noordelijke Demeroever en kreeg uiteindelijk een vrijheidscharter in 1229 van Hendrik I, hertog van Brabant. Onder Arnold IV breidde de stad zich verder uit. Hij gaf aan de abdij van Tongerlo de toestemming om een nieuwe parochie op te richten. De bouw van de Sint-Jan-de-Doperkerk werd opgestart. In 1253 kreeg ook de Onze-Lieve-Vrouwekapel de status van parochiekerk zodat er nu drie parochies in de stad waren (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994).

De voortdurende groei van de stad en deze buitenwijken verplichtte Hendrik, de toenmalige heer van Diest, in de 14de eeuw om een nieuwe vestigingsgordel op te richten. De nieuwe verdedigingsgordel telde tien stadspoorten, waaronder vijf grote: de Beverenpoort (richting Hasselt-Maastricht), de Putterstraatpoort (richting Leuven en Aarschot), de Allerheiligenpoort (richting Zichem), de Schaluinpoort (richting Antwerpen en Kempen) en de Schaffensepoort (richting Kempen). De kleinere poorten gaven toegang tot de omliggende velden: de Visserstraatpoort, de Broekpoort, de Koepoort, de Schotpoort en de Wijvenpoort. De wallen, grotendeels van aarde, waren versterkt met een dertigtal ijzerzandstenen torens die alle een eigen naam hadden. Tussen enkele torens werden stenen vestingmuren gebouwd en op sommige plaatsen werden de grachten gevoed door water uit de Demer en de omliggende beken. Andere grachten bleven droog. De stadswallen werden door Hendrik III van Nassau, heer van Diest in 1508 verbeterd en verbreed. Op sommige wallen werden muren gebouwd en de stadspoorten werden verder versterkt met bolwerken. De vijf kleinere stadspoorten werden in deze periode dichtgemetseld (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). De woelige periode van belegering en bezetting van de stad in de 16de eeuw en de talrijke oorlogen in de 17de eeuw vergden een permanent onderhoud van de stadswallen. Na de inname van Diest door Franse troepen in 1705 werd opdracht gegeven om de wallen te slopen. Dit gebeurde echter pas grotendeels tijdens de Oostenrijkse bezetting in 1788 en werd verdergezet na het einde van het ancien régime toen de Fransen in 1794 opnieuw de stad veroverden. Het verloop van deze wallen blijft tot op heden bewaard in de ruimtelijke structuur van de huidige stad. De oude stadswallen van Diest werden vanaf 1837 volledig opgeruimd en vervangen door een eigentijdse, indrukwekkend vestingwerk bestaande uit het fort Leopold en de Citadel.

Tijdens de 13de en 14de eeuw kende Diest een aanzienlijke bevolkingsaan groei, met een hoogtepunt rond het midden van de 15de eeuw. Door de daaropvolgende crisis in de textielnijverheid op het einde van de 15de eeuw en de talrijke oorlogsomstandigheden kende de stad een economische achteruitgang die zich in de 16de eeuw voor korte tijd stabiliseerde om uiteindelijk te leiden, na talrijke turbulente, militaire gebeurtenissen en meerdere epidemieën, tot een ware exodus. In de daaropvolgende eeuwen gaat het bevolkingsaantal op en af om uiteindelijk gestaag te stijgen vanaf het einde van de 18de eeuw (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994).

De centraal gelegen Grote Markt was voor Diest van bij het ontstaan de kern van het economisch en sociaal leven en een verzamelpunt voor de gilden en de ambachten. De markt werd in 1365 al gekasseid. Oorspronkelijk was de markt kleiner, maar hij werd begin 16de eeuw uitgebreid na de sloop van enkele woningen. Dit plein was in kleinere markten onderverdeeld zoals de Pottenmarkt, de Botermarkt, de Linnenmarkt, de Groentemarkt, Het aan de markt gelegen stadhuis bestond eerst uit drie gebouwen: het middelste gebouw is het schepen- of stadhuis dat al in de 14de eeuw bestond en waarvan de gotische kelders bewaard zijn onder het huidige stadhuis (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). Daarnaast stonden de Hofstad dat in 1395 werd geïncorporeerd en de Oord, een gebouw dat daarvoor de stedelijke wijnkelder bevatte. Verder bevonden zich rond de markt nog het Vleeshuis, het Penshuis, de Waag (waar goederen per gewicht werden verkocht), de Lakenhalle (1260) die later in 1346 werd vergroot en verplaatst naar zijn huidige standplaats, het Vederhuis, het Vlashuis (bleven beiden bestaan tot de 16de eeuw), het Broodhuis en het Wolhuis. In de omgeving van de markt lagen kleinere pleinen die ook een marktfunctie hadden: de Vismarkt langs de Demer, de IJzermarkt, de Paardenmarkt, de Varkensmarkt, de Graanmarkt, de Veemarkt, De Kaai, vlak achter het stadhuis gelegen, was het centrum van het scheepstransport langs de Demer (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). Al vanaf de 13de eeuw bevond zich hier de schipbrug tussen de Zout- en de Demerstraat. Via deze brug werden stortgoederen in de schepen geladen (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). Op de Veemarkt voerde men in 2011 een prospectie met ingreep in de bodem uit. Dit onderzoek leverde geen duidelijke marktniveaus op en de ingezamelde archeologische vondsten waren niet ouder dan de 15de-17de eeuw (Cornelis e.a. 2011a). Ten westen van de Kaai (De Bleek) werd in 1999 opgegraven op een stuk weiland langsheen de Demer naar aanleiding van de bouw van een appartementencomplex. Hier lagen restanten van twee straten (1350-1500) waarlangs een ambachtelijk kwartier lag. Men trof ook restanten aan van een annex van het 17de-eeuwse huis 'De Bleek' (Vanbrabant & Hommelen 2001). In het middeleeuwse Diest waren de meeste woningen en gebouwen opgebouwd in hout en leem en werden ze afgedekt met een strooien dak. Na enkele branden

in de 16de eeuw werd door de stad een premie gegeven voor een harde dakbedekking (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994).

Diest had binnen zijn muren een aantal watermolens (Van Der Eycken 1975) waarvan de belangrijkste de Ezeldijkmolen op de oude Demer was. De oudste vermelding ervan dateert van 1334 maar de huidige nog bestaande molen werd gebouwd door de prins van Oranje-Nassau in 1553 en is tot op heden een belangrijk beschermd monument in de stad. De andere watermolens binnen de stad waren de Binnenmolen of Grachtmolen gelegen bij het Minderbroederklooster, de Volmolen aan de oude Demer ten oosten van de Ezeldijkmolen en de Nedermolens gelegen aan de voet van de Warande.

Diest ressorteerde in het begin kerkelijk onder het patronaatschap van de abdij van Sint-Truiden. Na menig conflict tussen de abdij en de heren van Diest, schonk Arnold II, heer van Diest, in 1163 het geestelijk bestuur van de stad aan de norbertijnenabdij van Tongerlo. Op de plaats van de huidige Sint-Sulpitius werd een primitief gebedshuis in de 11de of 12de eeuw vervangen door een romaanse kerk. Die kerk maakte op zijn beurt plaats voor een gotisch exemplaar, waarvan de bouw begon in 1305. Dit gebeurde in meerdere campagnes die duurden tot 1533 (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). De kapel toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw wordt voor het eerst vermeld in 1211. Ze was gelegen aan de voet van de Warande en in 1253 werd al begonnen met de bouw van een grotere Onze-Lieve-Vrouwekerk waarvan de bouw zeker doorliep tot in de 14de eeuw. Deze kerk was tijdens de middeleeuwen tevens een ontmoetingsplaats voor pelgrims. Na een zware beschadiging door de Geuzen op het einde van de 16de eeuw stortte de toren in en werd het dak en het gewelf zwaar beschadigd. De restauratie en wederopbouw van de kerk duurde tot in 1608 toen men de torenklok terug in de toren kon plaatsen (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). De derde kerk was de Sint-Jan-de-Doperkerk, gebouwd op een terrein dat pas deel uitmaakte van de stad in 1253. Wanneer met de bouw begonnen werd is niet zeker. Wel was er al in 1271 een pastoor aanwezig. In 1297 werd ze verheven tot kapittelkerk. De kerk werd door de troepen van Willem van Oranje in 1578 vernield en werd pas in de 17de eeuw heropgebouwd. De toestand van de deels heropgerichte kerk verslechterde in de loop van de 18de eeuw totdat ze uiteindelijk in 1853 instortte. De kerk werd nooit meer hersteld en bleef als ruïne bewaard. Verder waren er verspreid over de stad talrijke kapellen opgericht (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994).

Diest telde meerdere kloosters binnen de stadsmuren. De minderbroeders vestigden zich er als eerste kloosterlingen in 1228-1230 en bouwden hun klooster in de schaduw van de Sint-Sulpitiuskerk. Hun kerk fungeerde vanaf 1296 als grafkerk van de heren van Diest. In de 15de eeuw breidde het klooster uit en nadat het klooster geplunderd werd tijdens de godsdienstoorlogen in de 16de eeuw en terug opgebouwd werd op het einde van diezelfde eeuw raakte het klooster definitief in onbruik in 1796. De latere eigenaar brak het complex af (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). In 2003 werden naar aanleiding van de herinrichting van een park door de stad Diest opgravingen uitgevoerd. De oudste sporen dateerden van de 14de eeuw en er werden drie bouwfasen vastgesteld. Tijdens de opgraving werden resten aangetroffen van de pandgang, de westelijke en noordelijke vleugel van het klooster, resten van stenen vloeren en begravingen (Wouters 2004). Het klooster van de cisterciënzerinnen van Sint-Bernardsdal bevond zich eerst buiten de stad tegen de helling van de Kloosterberg. Na de schade door oorlogen en plunderingen en een kort verblijf van de zusters in Leuven kwamen ze terug naar Diest waar ze binnen de stadsmuren hun intrek namen in een woning in de Hasseltsestraat. Na de afschaffing van het klooster door de Fransen kregen de abdijgebouwen een functie als arsenaal en regimentsschool (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). Op deze site werd in 2011 een vooronderzoek verricht waarbij talrijke muren werden aangesneden die mogelijk behoren tot een latere fase van het klooster vanaf de 17de eeuw en/of tot de kazernefase. Het ingezamelde vondstenmateriaal dateert uit de 15de, 16de en 20ste eeuw (Cornelis e.a. 2011b). De bogaarden stichtten in de 13de eeuw een klooster in de stad en bouwden een eigen kapel. Na de vernieling van het klooster in de 16de eeuw en hun vlucht naar Zoutleeuw kwamen ze eind 16de eeuw terug naar Diest. Het klooster werd ook opgeheven tijdens de Franse bezetting. De gebouwen kregen daarna verschillende bestemmingen, van katoenspinnerij tot sigarenfabriek (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). In 2008 werden op deze site proefsleuven getrokken die meerdere funderingsresten van het klooster opleverden (Vermeersch e.a. 2008). Na dit vooronderzoek werden in 2009 (Acke & Trommelmans 2009) en 2011 (Trommelmans e.a. 2011) archeologische opgravingen uitgevoerd die naast bijkomende resten van meerdere fasen van het klooster ook resten van de kapel, bijhorende begravingen en de bebouwing rondom het klooster opleverden. Ook de plaats van de tuin van het klooster kon door dit onderzoek worden bepaald. De alexianen of cellebroeders vestigden zich in Diest in 1375 en bouwden geleidelijk aan een gesloten complex in de huidige Koning Albertlaan en ze richtten er een eigen kapel op. Ze bleven vooral actief in de ziekenzorg. In de 18de eeuw werd het klooster grotendeels vernieuwd en hoewel het door de Fransen werd opgeheven mochten de broeders kort daarna opnieuw beschikken over hun gebouwen. Later verhuisden ze naar het Mariëndaalklooster waar ze tot het midden van de 20ste eeuw patiënten verzorgden. De cel- of grauwezusters kwamen een jaar later dan de alexianen aan in Diest en betrokken een huis in de nabijheid van het begijnhof. Het oorspronkelijke klooster (Sint-Annendaal) werd vergroot in de 15de eeuw. Het klooster leed erg onder de bezetting van de Geuzen en de zusters verlieten de stad. Na een nieuwe bloei in de 17de eeuw werd het klooster uiteindelijk na de Franse Revolutie afgeschaft. In 1807 kochten de zusters het klooster terug en zetten ze zich in, tot op de dag vandaag, in de gezondheidszorg en specifiek voor de geesteszieken. Mariëndaal was een klooster voor reguliere kanunnikessen van Sint-Augustinus. Na een schenking betrokken ze een huis (1419) dat later uitgroeide tot een volwaardig klooster. Ook zij werden door de Fransen verdreven en het klooster kwam midden 19de eeuw in handen van de alexianen (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). Naast de Warande werd door de stad in 1470 een ziekenhuis/pesthuis opgericht dat later overgedragen werd aan de zwartzusters. Deze verlieten de stad in 1528 waardoor het pesthuis werd bediend door de celzusters en de alexianen. De augustijnen vestigden zich in Diest in 1614 en kregen van de stad de Sint-Barbarakapel onder hun hoede. Tevens kregen ze de leiding over de Latijnse school waar ze een eeuw bleven. Deze school kwam even terug in handen van de stad totdat de augustijnen wederom de leiding kregen. Ze werden even terug als leidinggevend van de school aangesteld totdat ze verdreven werden door de Fransen. Het klooster, de Sint-Barbarakerk en de school werden uiteindelijk midden 19de eeuw door de paters kruisheren opgekocht. Diest bezat vanaf het midden van de 13de eeuw al een Groot Gasthuis. Door het toenemende aantal klachten over de verzorging kregen de augustinessen of gasthuiszusters de leiding over dit Gasthuis in 1619 en werd het omgedoopt tot het Sint-Elisabethgasthuis. In de loop van de 17de eeuw werd het grondig vernieuwd en werd het klooster

verder uitgebouwd. Ook dit klooster werd door de Fransen overgenomen totdat de zusters in 1809 hun kloosteractiviteiten terug opnamen. Het gasthuis bleef ziekenhuis tot in de 20ste eeuw en werd later omgevormd tot ouderlingentehuis (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994). In 1995 werden hier tijdens grondwerken meerdere graven terug gevonden en restanten van het kerkhof verbonden aan het oude ziekenhuis (Onroerend Erfgoed Brussel, Archief IAP). Een laatste kloosterorde, de lorreinozen, vestigde zich in Diest in 1647. Zij startte spoedig met een kostschool voor meisjes. Na interne strubbelingen vertrokken de zusters al vijftig jaar later naar Tienen en het klooster werd opnieuw een private woning die in de 18de eeuw werd omgevormd tot brouwerij (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994).

De oudste vermelding van begijnen in Diest dateert uit 1245 toen de paus hen en hun bezittingen onder zijn bescherming nam. Ze woonden aanvankelijk verspreid in de stad en hielden zich bezig met handenarbeid en gebed. Nadat acht jaar later Arnold IV, heer van Diest, een terrein aan de rand van de stad kocht van de abt van Sint-Truiden werd dit de plaats waar het begijnhof zou worden uitgebouwd. Al snel werd aanvang genomen met de bouw van de begijnhofkerk en werden meerdere begijnhuizen opgetrokken. Na een zware mentaliteitscrisis binnen het begijnhof waarbij oude gebruiken en regels van het hof en het spirituele volledig zoek was, stelde pastoor Nicolaas Van Essche vanaf 1550 orde op zaken. Hij liet de lemen huisjes afbreken en liet het geheel opnieuw aanleggen volgens een schaakbordschema rond de verfraaide Sint-Catharinakerk met het plein en de infirmerie als middelpunt. De begijnenwoningen en conventen werden langzamerhand herbouwd in bak- en zandsteen met hier en daar verwerking van ijzerzandsteen. Een monumentale, barokke poort sierde de ingang van het begijnhof. Tijdens de Franse bezetting werd de kerk gesloten maar bleef de begijnengemeenschap bestaan. In de loop van de 19de eeuw kwamen er meer particulieren op het begijnhof wonen waardoor het geestelijk karakter volledig verloren ging (Van der Eycken, 1980; Van der Eycken & Janssens, 1994). Rond de Sint-Catharinakerk werden in 2013 beperkte opgravingen uitgevoerd in het kader van stabiliteitswerken. De zeven werkputten leverden naast een aantal begravingen en *archaeologicae* bijkomende informatie op over de evolutie en de bouwfaserings van de kerk (Reyns e.a. 2013).

Naarmate Diest als stedelijke nederzetting uitgroeide, groeide eveneens de handelsactiviteit. De handel richtte zich niet alleen tot de eigen gemeenschap maar ook tot het omliggende platteland. Door de ligging van de stad werd Diest één van de vele handelsplaatsen op de weg van Vlaanderen en Brabant naar het Rijnland. Diest kende vanaf het begin een belangrijke textiel- en ledernijverheid en had een zekere faam als bierstad totdat de laatste brouwerij sloot in 1979. Naast de belangrijke veemarkt die in Diest werd gehouden tot in de 19de eeuw was de stad eveneens een belangrijk centrum voor de paardenhandel die doorliep tot in het begin van de jaren zestig van de 20ste eeuw (Van der Eycken 1980; Van der Eycken & Janssens 1994).

De industrialisatie kwam in Diest laat en moeizaam van de grond. Door het keurslijf van de 19de-eeuwse omwallingen, waardoor vrijwel geen gronden beschikbaar waren binnen de stad, het gebrek aan een industriële traditie, het late verschijnen van de eerste spoorlijn (1865) en het de steeds moeilijker bevaarbaarheid van de Demer bleef deze ontwikkeling in Diest beperkt.

Evaluatie van de bewaringstoestand en motivatie voor de afbakening

De stedelijke ruimte bewaart sporen van samenlevingen die daar achtereenvolgens aanwezig waren en deze ruimte aan hun noden hebben aangepast. Ze is met andere woorden het resultaat van een complex levenstraject waarbij de invulling veranderlijk was naargelang de sociaal-economische, maatschappelijke en institutionele context. Meer nog dan bij dorpen hebben stadsplattegronden een cumulatief karakter en verschillende fasen. De meeste steden zijn niet als geheel gepland, maar hebben vaak een oude nederzettingskern die teruggaat op een burcht of abdij, een economische infrastructuur of andere. Soms kunnen deze zelfs refereren naar een oudere, vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid.

Het gebruik van de 19de-eeuwse kadasterkaart (gereduceerd kadaster) als bron voor het onderzoek naar de historische gelaagdheid van een stad wordt gesuggereerd omdat deze een tijdsbeeld geeft van net voor de industrialisering en omdat dit de eerste nauwkeurige versie van het kadaster is met perceelsaanduiding. De oorspronkelijke perceelsindeling van een stad is een relatief stabiel element in de plattegrond, die vaak een prestedelijke oorsprong kent. Ondanks de processen van herverdeling blijven oude bezitsgrenzen en straatpatronen toch lang zichtbaar in het stedelijke landschap. De historische stedelijke kernen zijn immense archeologische sites en behoren tot de meest uitgebreide en complexe sites ter wereld, zowel in extensie als in stratigrafie. Tegelijkertijd zijn deze sites door permanente verstedelijking en stedelijke ontwikkeling ter plaatse zwaar bedreigd.

Wat betreft de afbakening wordt er traditioneel van uitgegaan dat de aanwezige versterkingen in de eerste plaats louter defensieve structuren waren en als dusdanig infrastructuur met een zware belemmerende invloed op de stadsontwikkeling. Hieruit volgt de constructie om de stadswallen te beschouwen als grenzen aan de stadsgroei en dus als bepaling van stadsfasen. De stadswallen vormen een belangrijk onderdeel van de stedelijke identiteit en zijn als zodanig actieve componenten en bepalend voor de conceptuele stedelijke ruimte vóór de industriële periode en dus ook betekenisvol als afbakening van de complexe archeologische sites die steden zijn.

Omwille van al deze redenen wordt de grens van de archeologisch complexe en waardevolle ruimte vastgelegd op de buitenste afbakening van de stadsgracht rond de wallen en muren. De grachten bieden bovendien goede bewaringscondities voor organisch stedelijk afval. In een aantal gevallen werden de laatmiddeleeuwse muren tussen de 16de en de 18de eeuw vervangen door bastions en Vaubanversterkingen. De vergelijking met oudere stadsplannen laat echter steeds zien dat deze latere omwallingen ook de volledige laatmiddeleeuwse ruimte omvatten.

Het intekenen van de kernen gebeurde vanuit de ruimste perceelsafbakening en rekening houdend met belangrijke fysieke grenzen. Deze afbakening concentreert zich in de eerste plaats op de begrenzingen die zichtbaar zijn op de kaart, zoals stadsmuren, omwalling, stadsgrachten. Ook de open ruimten tussen de bebouwde kern en strategische elementen, zoals de rivieroever, worden opgenomen. Op deze manier zijn we honderd procent zeker dat de afbakening van de historische stedelijke kernen in Vlaanderen dekkend is voor de volledige zone met complex stadsarcheologisch erfgoed (Tys e.a. 2010).

Bibliografie

- Onroerend Erfgoed Brussel, Archief NDO, Opgravingsverslag Sint-Janskerk (R. Lemaire, 12-01-1944).
- Onroerend Erfgoed Brussel, Archief IAP, Oude begraafplaats blootgelegd, *Gazet van Antwerpen*, (S.N., 10-12-1995).
- Onroerend Erfgoed Brussel, Archief IAP, Oudheidkundige vondsten in de Sint-Sulpiciuskerk te Diest, *Brabant Toerisme*, april 1964, 4 (G. Van Der Linden, 1964).
- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.
- Gereduceerde Kadasterkaart van België, Dépôt de la Guerre, uitgegeven in 1845-1855, schaal 1:20.000.
- S.N. 1990: *Het Sint-Elisabethgasthuis te Diest*, Brussel.
- ACKE B. & TROMMELMANS R. 2009: Het archeologisch onderzoek site Bogaardenklooster te Diest, Archeologie 2009. *Recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant*, 10-11.
- BEECKMANS L. & DE BUYSER F. 2004: Muntvondsten, in WOUTERS M. 2004: *Begraven (te) minderbruers - Het minderbroedersklooster van Diest archeologisch onderzocht*, Diest, 107-124.
- BEECKMANS L., CALUWÉ D., CLEEREN N., DE BUYSER F., DE POORTER A., VAN BULCK G., VANDENBROUWENE M. & WOUTERS M. 2004: Archeologisch onderzoek in 'Park Cerckel' 2003-2004, in WOUTERS M. 2004: *Begraven (te) minderbruers - Het minderbroedersklooster van Diest archeologisch onderzocht*, Diest, 65-148.
- BORREMANS R. 1963: Oude Brabantse gebruiksvoorwerpen. II Enkele middeleeuwse aardewerkscherven uit Diest, *De Brabantse Folklore* 160, 400-403.
- BOSCHMANS A. 1955: Diest, *Meer Schoonheid* 1, 31.
- CALLEBAUT D. 1982: *De tafelrondmote op de warande te Diest*, Archaeologia Belgica 250, 6-18.
- CALUWÉ D. 2004: Glasvondsten, in WOUTERS M. 2004: *Begraven (te) minderbruers - Het minderbroedersklooster van Diest archeologisch onderzocht*, Diest, 95.
- CORNELIS L., DEVROE A. & SEVENANTS W. 2011a: *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem te Diest - Veemarkt (provincie Vlaams-Brabant)*, Triarch 2011/2, Erps-Kwerps.
- CORNELIS L., DEVROE A. & SEVENANTS W. 2011b: *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem te Diest - Hasseltsestraat*, Triarch 2011/3, Erps-Kwerps.
- CLAES B. 2002: *Castrale mottes in Vlaams-Brabant. Inventaris en vergelijking*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent.
- CLEEREN N. 2004: Metaalvondsten, in WOUTERS M. 2004: *Begraven (te) minderbruers - Het minderbroedersklooster van Diest archeologisch onderzocht*, Diest, 125-135.
- DE MEULEMEESTER J. 1983: *Castrale motten in België*, Archaeologia Belgica 255, 200-225.
- DE MULDER G. 2013: Opgraven in een archeologisch depot. Oude vondsten uit de late bronstijd/vroege ijzertijd in de archeologische collectie van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel, *Lunula Archaeologia protohistorica* XXI, 77-83.
- DENEFF R. (Red.) 2007: *Historische tuinen en parken van Vlaanderen*. Provincie Vlaams-Brabant. Hageland- Noordoosten van Vlaams-Brabant: Aarschot, Begijnendijk, Bekkevoort, Boortmeerbeek, Diest, Haacht, Keerbergen, Rotselaar, Scherpenheuvel-Zichem, Tremelo, M&L Cahier 14, Brussel, 139-149.
- DE NUTTE G. & HOUBRECHTS S. 2014: *Demer door Diest, Fase 4-1 (Gem. Diest)*. Archeologisch bureauonderzoek, Condor Rapporten 146, Bilzen.
- DE NUTTE G. & HOUBRECHTS S. 2014: *Demer door Diest, Fase 4-2 (Gem. Diest)*. Archeologisch bureauonderzoek, Condor Rapporten 147, Bilzen.
- DE NUTTE G. & HOUBRECHTS S. 2014: *Demer door Diest, Fase 3 (Gem. Diest)*. Archeologisch bureauonderzoek, Condor Rapporten 164, Bilzen.
- DE POORTER A., WOUTERS M. & VAN BULCK G. 2004: Ceramiekvondsten, in WOUTERS M. 2004: *Begraven (te) minderbruers - Het minderbroedersklooster van Diest archeologisch onderzocht*, Diest, 82-94.
- DOPERÉ F. & UBREGTS W. 1991: *De donjon in Vlaanderen Architectuur en wooncultuur*, Acta Archaeologica Lovaniensia Monographiae 3, Leuven.
- DOPERÉ F. 1995: De steenhouwchronologie, een nieuwe methode voor de studie van de chronologie en de evolutie van 15de-eeuwse Brabantse bouwwerken, *Archaeologia Mediaevalis* 18, 13-14.
- GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen, Architectuur, Provincie Brabant, Arrondissement Leuven*, Bouwen door de eeuwen heen 1, Luik.

- MERTENS J. 1959: Diest (Brabant), *Archeologie* 2, 304.
- MINNEN B. 1993: *Albums de Croÿ. Het hertogdom Aarschot onder Karel van Croÿ (1595-1612). Kadasters en gezichten*. Brussel.
- PAESMANS G. 1995: *De 19de-eeuwse verdedigingsgordel van Diest*, Leuven.
- REYNS N., VAN CELST M. & BRUGGEMAN J. 2013: *Archeologische opgraving Diest - Kerkstraat - Begijnhof - Sint-Catharinakerk*, Rapporten All-Archeo 138, Bornem.
- ROOSENS B. 1981: Diest: Warande, *Archeologie* 2, 123-124.
- ROOSENS B. 1983: Het Warandekasteel te Diest (Bt.), *Archeologie* 2, 140-141.
- ROOSENS B. 1984: *Het Warandekasteel te Diest*, *Archaeologia Belgica* 258, 155-157.
- ROOSENS B. 1984: Het Warandekasteel te Diest (Br), *Archaeologia Mediaevalis* 7, 32-34.
- ROOSENS B. EN VAN IMPE J. 1984: Het Warandekasteel te Diest (Bt.), *Archeologie* 2, 139-140.
- ROOSENS B. & VAN IMPE J. 1985: Het Warandekasteel te Diest, *Archaeologia Mediaevalis* 8, 31 - 33.
- ROOSENS B. & VAN IMPE J. 1985: *Het Warandekasteel te Diest*, *Archaeologia Belgica* I, deel 2, 117-122.
- ROOSENS B. EN VYNCKIER P. 1982: *De middeleeuwse versterkingen op de Warande te Diest*, *Archaeologia Belgica* 247, 122-124.
- ROOSENS B. & VYNCKIER P. 1982: Het Warandekasteel te Diest (Bt.), *Archeologie* 2, 109-110.
- ROOSENS B. & VYNCKIER P. 1983: Het Warandekasteel te Diest (BR.), *Archaeologia Mediaevalis* 6, 14.
- ROOSENS B. & VYNCKIER P. 1983: *Het Warandekasteel te Diest*, *Archaeologia Belgica* 253, 105-108.
- SANGERS W. & VAN DER LINDEN 1945: *De Kruisheeren te Diest 1845-1945*, Diest.
- TROMMELMANS R., MAESEN K., VAN RANSBEECK L., WYNS G. & ACKE B. 2011: *Archeologische opgraving Bogaardenklooster Diest (prov. Vlaams-Brabant). Basisrapport - februari 2011*, Group Monument 2011/03, Ingelmunster.
- TYS D., BUYLE E., VERDURMEN I. & CANTERS F. 2010: *Vectorisering en karakterisering van nederzettingskernen op basis van het zgn. 'gereduceerd kadaster'*, Skar-Rapport 5, Brussel.
- VANBRABANT K. & HOMMELEN G. 2001: Noodonderzoek in de stadskern van Diest (VI.-Brabt.), *Archaeologia Mediaevalis* 24, 115-120.
- VANDENBRUAENE M. 2004: Menselijke skeletresten, in WOUTERS M. 2004: *Begraven (te) minderbruers - Het minderbroedersklooster van Diest archeologisch onderzocht*, Diest, 136-147.
- VAN DER EYCKEN M. 1975: *Zeven eeuwen Ezeldijkmolen te Diest*, Averbode.
- VAN DER EYCKEN M. 1980: *Geschiedenis van Diest*, Diest.
- VAN DER EYCKEN M. & JANSSENS L. 1994: *Diest. Steden in beeld*, Brussel.
- VAN DER EYCKEN M. 2010: *Een wandeling door Diest in 1669*, Diest.
- VANDER GINST V. & SMEETS M. 2013: *Het archeologisch vooronderzoek aan de Overstraat te Diest*, Kessel-Lo, Archeo-rapport 190, Kessel-Lo.
- VAN ERMEN E. 1997: *Het kaartboek van Averbode. 1650-1680*, Brussel.
- VAN DE VEN R. 1970: Op speurtocht in de Diestse bodem, *Meer Schoonheid* 17.4, 111-114.
- VERMEERSCH J. & ACKE B. 2008: Verkennend archeologisch onderzoek op de site Bogaardenklooster te Diest, *Archeologie* 2008. *Recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant*, 10-11.
- VERMEERSCH J., DECRAEMER S. & ACKE B. 2008: *Proefsleuvenonderzoek. Bogaardenklooster Diest (prov. Vlaams-Brabant). Basisrapport - oktober 2008*, Group Monument 2008/9, Ingelmunster.
- VISSERS P. 1992: *Diest: Langs Vlaamse wegen*.
- VYNCKIER P. 1981: De prehistorie in de streek van Diest. Getuigen van menselijke bewoning van voor onze tijdrekening, *Dietsche Cronycke* 4.
- WIJNS D. 2003: "Geef de keizer wat de keizer toekomt..." De sporen van een Romeins verleden te Diest, *Oost-Brabant* 40.3, 104-129.
- WOUTERS M. 2003: *Archeologisch noodonderzoek in de Refugiestraat te Diest*.
- WOUTERS M. 2003: Het Minderbroedersklooster te Diest, *Archeologie* 2003. *Recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant*, 3-4.
- WOUTERS M. 2004: *Begraven (te) minderbruers. Het minderbroedersklooster van Diest archeologisch onderzocht*, Diest.
- WOUTERS M. 2004: Het Minderbroedersklooster te Diest (VI.-Brab.), *Archaeologia Mediaevalis* 27, 111-112.
- WOUTERS M. 2004: Kloostergebouw, in WOUTERS M. 2004: *Begraven (te) minderbruers - Het minderbroedersklooster van Diest*

archeologisch onderzocht, Diest, 66-81.

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Diest>; (geraadpleegd op 23 september 2014).

GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Diest* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/20060>; (geraadpleegd op 2 oktober 2014).

GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Diest* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/20463>; (geraadpleegd op 2 oktober 2014).

GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Begijnhof van Diest* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/21558>; (geraadpleegd op 2 oktober 2014).

GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Bogaardenklooster* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41679>; (geraadpleegd op 29 september 2014).

PAESMANS G. 1981: *Cellebroederklooster* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/200254>; (geraadpleegd op 24 september 2014).

GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Klooster der grauwezusters* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41637>; (geraadpleegd op 24 september 2014).

GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Klooster der Lorreinoezen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41638>; (geraadpleegd op 24 september 2014).

GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Klooster van Mariëndaal* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41639>; (geraadpleegd op 25 september 2014).

GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Lakenhal* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41643>; (geraadpleegd op 25 september 2014).

GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Minderbroederklooster* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41640>; (geraadpleegd op 25 september 2014).

GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41614>; (geraadpleegd op 25 september 2014).

GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Sint-Supitiuskerk* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41612>; (geraadpleegd op 25 september 2014).

GENICOT L.F., VAN AERSCHOT S., DE CROMBRUGGHE A., SANSEN H. & VANHOVE J. 1971: *Watermolen Ezeldijkmolen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41767>; (geraadpleegd op 25 september 2014).

<http://www.heiligen.net/cgi-bin/search/proxy.pl?terms=%2Bsupitius&url=http://heiligen.net%2Fheiligen%2F01%2F17%2F01-17-0480-sulpitius-maastricht.php>; (geraadpleegd op 30 oktober 2014).

Is aangeduid als

- **Diest (Diest)** Deze zone omvat de historische stadskern van Diest.

Omvat

- **Cabaretstraat 3 (Diest)** Bij infrastructuurwerken werd een waterput aangesneden. De vondst werd gemeld bij het agentschap.
- **Hasseltsestraat 2 (Diest)** Er werden twee verschillende oudere vloerniveaus ontdekt, maar geen vondsten.
- **Verversgracht (Diest)** Diest Verversgracht
- **Heilige Geeststraat 12 (Diest)** In het kader van restauratiewerken in de Heilige Geeststraat 12 in het Begijnhof van Diest werd een aanvraag voor een toelating voor archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstelling ingediend. In het volledige huis werd een vlakdekkende opgraving uitgevoerd.
- **Michel Theysstraat 6 (Diest)** Er werden 17 sporen aangetroffen: 7 lagen waarvan 1 verzakking boven een oudere gracht, twee kuilen, twee paalkuilen en zes graven.
- **Schoenmakersstraat 12 (Diest)** Er werd een proefputtenonderzoek uitgevoerd. Deze leverde geen sporen, noch vondsten op. Het terrein was meer dan anderhalve meter opgehoogd en daaronder waren alluviale pakketten waar te nemen.
- **Schotelstraat (Diest)** Ronde bakstenen waterput van 4 meter diep
- **Sint-Janstraat 15 (Diest)** Naar aanleiding van de sloop van oude gebouwen en de bouw van een appartementsblok vond een archeologisch vooronderzoek plaats.

Is deel van

- **Diest (Diest)**

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140037>

Residentie van drossaard Fernandez de Paramo

Beknopte karakterisering

Typologies [baljuwhuizen](#), [conciërgewoningen](#), [koetshuizen](#)

Stijl

Datering [17de eeuw](#), [18de eeuw](#), [19de eeuw](#)

Beschrijving

Voormalig verblijf van drossaard Fernandez de Paramo. Waardig dubbelhuis met twee verdiepingen uit het laatste kwart van de 18de eeuw opgetrokken uit bak- en zandsteen met holrond bepleisterde kroonlijst. Middenrisaliet geflankeerd door weinig uitspringende pilasters van baksteen met Franse voegen en voorzien van een grote geprofileerde rondboogdeur met volute-sluitsteen. Verbouwingen uit de 20ste eeuw. Heden "*Jeugdherberg Demergouw*".

Koetshuis uit de 19de eeuw. Portiershuisje in traditionele stijl uit de 17de-18de eeuw, blijkbaar grondig gerestaureerd.

Is deel van

- **Graanmarkt zonder nummer, Sint-Janstraat 2, 2A (Diest)** De Warande is een heuvel van Diestiaans ijzerzandsteen in het midden van de stad, met een donjon motte en sporen van een 14de-eeuwse burcht. Het park werd aangelegd in landschappelijke stijl circa 1880 met als middelpunt de donjonmotte als lindenprieel. In het park bevinden zich archeologische resten, een omheiningsmuur, drossaardswoning met portierswoning en een neoclassicistisch herenhuis (1847-1848) omgevormd tot monumentale toegangspoort.
- **Diest (Diest)**

Is aangeduid als

- **Sint-Janstraat 2, 2A (Diest)** Waardig dubbelhuis met twee verdiepingen uit het vierde kwart van de 18de eeuw opgetrokken uit bak- en zandsteen met holrond bepleisterde kroonlijst.
- **Sint-Janstraat 2 (Diest)** Waardig dubbelhuis met twee verdiepingen uit het vierde kwart van de 18de eeuw opgetrokken uit bak- en zandsteen met holrond bepleisterde kroonlijst.

Is deel van de aanduiding als

- **Graanmarkt zonder nummer, Sint-Janstraat 2, 2A (Diest)** De Warande is een heuvel van Diestiaans ijzerzandsteen in het midden van de stad, met een donjon motte en sporen van een 14de-eeuwse burcht. Het park werd aangelegd in landschappelijke stijl circa 1880 met als middelpunt de donjonmotte als lindenprieel. In het park bevinden zich archeologische resten, een

omheiningsmuur, drossaardswoning met portierswoning en een neoclassicistisch herenhuis (1847-1848) omgevormd tot monumentale toegangspoort.

- **Graanmarkt, Henri Verstappenplein, Sint-Janstraat, Veemarkt, Zeven Weeënstraat (Diest)** De vroegere burchtheuvel van Diest, reeds voorzien van een motte met donjon in de 11de eeuw, is momenteel ingericht als stadspark.

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41772>

Warandepark

Beknopte karakterisering

Typologies openluchttheaters, gedenktekens, poorten (bijgebouwen), beelden, omheiningsmuren, waterputten, priëlen, parken, opgaande bomen, tuin- en parkbeplantingen, baljuwhuizen, conciërgewoningen

Stijl

Datering interbellum, WO II, tweede kwart 19de eeuw, vierde kwart 19de eeuw, na WO II, vierde kwart 18de eeuw

Betrokken personen

- Naalden, Marinus (Ontwerper)
- Vandendael, Frans (Ontwerper)
- Naalden, Marinus (Ontwerper)

Beschrijving

De Warande is een heuvel van Diestiaans ijzerzandsteen in het midden van de stad, met een donjon motte en sporen van een 14de-eeuwse burcht. Het park werd aangelegd in landschappelijke stijl circa 1880 met als middelpunt de donjonmotte als lindenprieel. In het park bevinden zich archeologische resten, een omheiningsmuur, drossaardswoning met portierswoning en een neoclassicistisch herenhuis (1847-1848) omgevormd tot monumentale toegangspoort. Overname door de stad in 1939 en sindsdien openbaar park.

Van burchtheuvel met wijngaarden tot warande

Op 16 juli 1939 overleed dokter Henri Verstappen (1866-1939). Overeenkomstig een wilsbeschikking van 20 september 1921 werd de stad Diest eigenaar van de Warande, een 20 m hoge Diestiaan getuigeheuvel, bijna in het centrum van de stad, en van de vlakke percelen tussen de heuvel, de Sint-Janskerk en het begijnhof. Bijna een eeuw lang was dit de 'achtertuin' van het herenhuis van Verstappen aan de Graanmarkt.

De Warande was oorspronkelijk de burchtheuvel, waar de heren van Diest verblijf hielden. Samen met de Keizersberg te Leuven was dit een van de weinige 'hoogteburchten' van de regio. De eerste versterking wordt in verband gebracht met Otto I, de oudst gekende heer van Diest, vermeld in 1088. Ze bestond uit een omgrachte motte op het hoogste punt van de Warandeburg (47 m). In dit nog bestaande heuveltje, nu 'Tafelrond' genoemd en in de 19de-eeuwse parkaanleg als belvédère en lindenprieel gerecycleerd, werden de funderingen teruggevonden van een vierkante donjon. Op de vlakte ten westen van de donjonmotte bevond zich het voor- of neerhof (stallingen, huisvesting voor het personeel). Uit de 13de eeuw dateert een tweede complex ten westen van de motteburcht. De twee door een muur verbonden funderingen van ijzerzandstenen torens die, samen met de bevoering van een van de burchtzalen, werden blootgelegd en

ten educatieve titel zichtbaar gesteld, behoorden tot dit complex. Dit geldt ook voor de diepe waterput, 'Klinkende Put' genaamd. De oudste horticulturele vermelding over de Warande betreft de wijnteelt: in een charter uit 1233 schenkt Arnold IV, 'baanderheer' van Diest, de tienden van de 'burchtwijn' aan de Norbertijnerabdij van Tongerlo.

In 1499 kwam Diest in handen van het geslacht Oranje-Nassau. De bouwvallige burcht werd in 1514 gesloopt en het domein, vergroot door aankoop en afbraak van aanpalende huizen, werd als diergaarde of 'warande' ingericht voor herten, reeën en everzwijnen. Aan de zuidwestrand van de heuvel werd een nieuwe residentie gebouwd, het nog bestaande Hof van Nassau, een vrij bescheiden 'huis van plaisantie', maar de nieuwe machthebbers hebben nooit permanent in Diest verbleven. Een 18de-eeuwse kopie van een 17de-eeuwse figuratieve kaart ("Caerte figuratif vanden Berghe int'Parck") toont de gebouwenresten van de burcht, de met bomen beplante Tafelrondmotte en twee "ijskelders". In de loop van de 17de eeuw werden namelijk langs weerszijden van de 13de-eeuwse torens twee ijskelders ingericht, mogelijk in bestaande kelderruimten. Volgens F.J.E. Raeymakers zouden de ijskelders in 1701 gebouwd zijn.

Het domein Verstappen

De Warande bleef eeuwenlang ongestoord jachtdomein, tot ze door de Fransen geconfisqueerd werd. Op 27 april 1820 werd, na een eerste poging tot verkoop in 1795 en een tweede poging op 30 maart 1818, voor 19.000 gulden verkocht aan Jan Frans Verstappen (1777-1849), brouwer te Diest. In het proces-verbaal van voorlopige toewijzing is er sprake van twee huizen – het voormalig verblijf van de 'drossaard' en een bijgebouw. Deze tweeënhalfagige herenwoning met monumentale deurtravee werd vlak na 1777 opgetrokken in opdracht van Frans Fernand de Paramo, de laatste drossaard of plaatsvervanger van de prins van Oranje in Diest (1777-1794). Het vermelde bijgebouw is vermoedelijk de oorspronkelijk tegen de herenwoning aanleunende versteende vakwerkconstructie (gesloopt). Daarnaast vermeldt het proces-verbaal ook een park met 671 eiken met een omtrek van 2 tot 4 voet, 148 beuken en essen van 2 tot 3 voet, 62 notelaars van 5 tot 10 voet, en 130 bomen "bois blanc" (synoniem voor grauwe abeel) van 3 tot 4 voet. De afmetingen van de notelaars – als daarmee de gewone Juglans regia bedoeld wordt – wekken verbazing.

Het domein is bovendien omringd door een 1500 m lange muur van 3 m hoog. Het westelijke uiteinde van de Warandeheuvel werd afgegraven zodat de Graanmarkt (het huidige Henri Verstappenplein) kon worden aangelegd; de nog bestaande keermuur langs dit plein getuigt van deze afgraving (zoals blijkt uit een verklaring van burgemeester Jean Cantillon en twee schepenen d.d. 3-4-1839, bewaard in het stadsarchief van Diest). Een "caerte figuratief van 's Heeren Parck binnen Diest" geeft de toestand van het domein weer ten tijde van de verkoop. Op deze kaart worden gesitueerd: de drossaardgebouwen, het Tafelrond, de Klinkende Put, één van de 17de-eeuwse ijskelders, de steengroeve in het oostelijke uiteinde van de heuvel, de beek in het vlakke gedeelte ten zuiden van de heuvel, de toegangen tot het domein (het poortgebouw bij het drossaardhuis en de poort "in ogivaelen bouwstyl" bij het Hof van Nassau aan de Graanmarkt, en twee poortjes aan de Zeven Weeënstraat).

De kaart van Verstappen bevat ook talrijke aanduidingen over beplantingen en tuin- of landbouwkundig gebruik. De heuvel, "beset met schoone linde boomen en jonge heisters", wordt aan de zuidoostelijke rand afgezoomd door een haag die de berg scheidt van de aanpalende akkers. Een dreef met oude notelaars verbindt de poort bij het drossaardhuis met het oostelijke uiteinde van het domein. Ten oosten van de beek ligt een "vroente ofte weijde in de leeghte van't parck beset met linde en essche boomen". Deze ruimte wordt momenteel ingenomen door het sportstadion, de Leopoldvest en de parking bij het recreatiecentrum 'Halve Maan'. Tussen het drossaardhuis en de ruïnes van de Sint-Janskerk ligt een tuin met een padenkruis, vermoedelijk moestuin met bloemen ('nut en sier'). De "voorplaetse" tussen het huis en de tuin is beplant met grote notelaars. De grote blokpercelen ten oosten van de heuvel zijn akkers ("saye-landen binnen 't parck").

De figuratieve kaart van Verstappen stemt in hoge mate overeen met de Ferrariskaart (1771-1775), maar vertoont merkwaardige afwijkingen ten aanzien van de Primitieve kadasterkaart, die iets na de verkoop werd opgesteld (1822). De heuvel (perceel 242) werd door de inspecteurs van het kadaster opgetekend als weiland. Het dus is niet uitgesloten dat het bestand van de circa 1000 bomen die in de akte van toewijzing worden vermeld, niet lang na de verkoop duchtig werd uitgedund. De Warandeheuvel wordt overigens pas in 1904 als "lusthof" (achteraf gecorrigeerd tot "park") getaxeerd.

In 1841 bouwt Verstappen binnen in de westelijke hoek van de Warande, op de hoek van de Houtmarkt (nu Veemarkt) en de Nieuwe Korenmarkt (nu H. Verstappenplein) een eerste huis. In 1847-1848 wordt tegenover het Hof van Nassau, op de plaats waar vroeger de poort "in ogivaelen bouwstyl" stond, een nieuw, classicistisch herenhuis opgetrokken, dat tot 1939 door de opeenvolgende Verstappens zal worden bewoond. Het was een strak geritmeerde neoclassicistische herenwoning van drie bouwlagen en vijf traveeën onder een leien zadeldak, gekenmerkt door oplopende hoekpilasters met Franse voegen, twee monumentale poortdoorgangen aan weerszijden van de woning en een beklemtoonde middentravee met dubbele houten deur tussen pilasters, bekroond door een balkon met balkondeur onder een geprofileerd hoofdgestel op voluutconsols.

Op de eerste stafkaart van 1870 wordt de warandeheuvel gewoon als weiland weergegeven. De hovingen bij het drossaardhuis worden expliciet afgebeeld. De vestinggordel begrenst de akkers ten oosten van de Warande. Landschappelijke aanleg

Op de stafkaart van 1884 wordt de heuvel niet meer als weide, maar als tuin of lustgrond afgebeeld. Een grote rotonde vormt de kern van een poliepachtig patroon van paden – zeven gebogen armen die zich langs struik- of boommassieven naar de periferie van de heuvel uitstrekken. De centrale rotonde wordt gesitueerd ter plekke van de tweede burcht. De overgang tussen het park op de heuvel en het herenhuis aan de voet was wellicht in terrassen aangelegd, nog vaag zichtbaar en symmetrisch beplant met oude lerse taxussen (*Taxus baccata* 'Fastigiata').

Opmerkelijk is dat in een stafkaartbeeld van 1884 de oude burchtmotte, toch minstens 5 m hoog, afwezig lijkt. Deze motte is momenteel beplant met zomerlinden (*Tilia platyphyllos*), die een rond prieel vormen. Heuvels met lindenpriëlen op visueel-strategische plaatsen waren een veelvoorkomend element in landschappelijke parken en deze beplanting is vermoedelijk minstens 70 à 80 jaar oud. Een groot

aantal bomen op de Warandeheuvel heeft stamomtrekken tussen 200 en 300 cm en behoort waarschijnlijk tot dezelfde generatie: naast zomerlinde ook tamme kastanje (*Castanea sativa*), witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*), Amerikaanse eik (*Quercus rubra*), gewone es (*Fraxinus excelsior*), bontbladige esdoorn (*Acer pseudoplatanus* 'Leopoldii'), gewone beuk (*Fagus sylvatica*) en enkele rariteiten: ruwe iep met opgaande twijgen (*Ulmus glabra* 'Exoniensis') en varenbeuk (*Fagus sylvatica* 'Asplenifolia'). De generatie bomen uit de eerste helft van de 19de eeuw is beperkt tot één van de beuken op de zuidflank, met 419 cm stamomtrek, een witte paardenkastanje bij de hoofdtoegang aan de Graanmarkt met 345 cm omtrek, en enkele sculpturale haagbeuken (*Carpinus betulus*) op de noordflank, vermoedelijk resten van een oude 'charmille' – haag, palissade of loofgang.

Het aanlegpatroon op de stafkaart van 1884 vinden we onveranderd terug op die van 1908 (ICM, 1923) en – met licht gewijzigde contouren van de bos- of struikmassieven – ook op de stafkaart van 1933 (ICM, 1951). Op een plattegrond in het stadsarchief, waarop (achteraf) het jaartal 1939 werd geschreven, is de poliepstructuur niet meer herkenbaar. Deze kaart geeft grosso modo de huidige paden weer en voorziet ze van soms romantische of historiserende namen als "Ridderhelling", "Minnepaadje" of "Burchtplein".

Het stadspark

Bijna een eeuw lang bleef de Warande de achtertuin van de neoclassicistische herenwoning. In 1939 werd de Warandeheuvel het stadspark. Na de overname door de stad Diest werd het herenhuis afgebroken of, juister gezegd, omgebouwd tot een monumentale toegang: de onderste bouwlaag van de straatgevel werd gerecycleerd tot een niet onelegante arcade van rondbogen, bekroond – volgens de oorspronkelijke plannen van architect F. Vandendael met tuinvazen, nadien – met vier van de acht beelden uit de voorgevel van het eerste Brusselse noordstation dat in 1956 werd afgebroken. De voormalige voordeur omkadert een gedenkplaat ter ere van de weldoener, dokter Henri Verstappen, de laatste bewoner. Dit monument werd in 1945 ingehuldigd.

Het tuinperceel bij het drossaardhuis – voortaan jeugdherberg – en het vlakke gedeelte van de Warande tussen de Leopoldvest en de heuvel werden door de stad gebruikt voor de aanleg van een sportstadion en tennisterreinen. Deze aanleg, eveneens ontworpen door Vandendael, werd in 1951 in gebruik genomen. In de steengroeve aan de oostzijde van de heuvel, op de oude kaarten vermeld als "diepe steenrotse van grauwen steen", was al in 1941 – in de tijd dat de 'Halve Maan' werd heraangelegd tot zwembad – een openluchttheater gebouwd, een amfitheater dat plaats bood aan duizend toeschouwers en ontworpen was door de Nederlander Marinus Naalden.

In de loop van de jaren vijftig en tachtig van de twintigste eeuw werden diverse opgravingscampagnes verricht op de Warandeheuvel. Hierbij werd onder andere de vroeg 13de-eeuwse burcht onderzocht, waarvan een gedeelte van de fundering blootgelegd, geconsolideerd en op educatieve manier gevisualiseerd werd.

Merkwaardige bomen (opname 30 mei 1997). Het cijfer in vet geeft de stamomtrek in centimeter weer. De omtrek wordt standaard gemeten op 150cm hoogte. Het cijfer vooraan verwijst naar de locatie van de bomen op een plan in het inventarisdossier.

- 1. varenbeuk (*Fagus sylvatica* 'Asplenifolia') **277**
- 2. bontbladige cultivar van gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus* 'Leopoldii') **275**
- 23. ruwe iep met opgaande twijgen (*Ulmus glabra* 'Exoniensis') **183** (120)
- 37. gewone beuk (*Fagus sylvatica*) **419**
- 51. witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) **365**
- Stadsarchief Diest, bouwaanvraag ingeschreven op 3 augustus 1847.
- Stadsarchief Diest, Verklaring van burgemeester Jean Cantillon en twee schepenen d.d. 3-4-1839.
- Stadsarchief Diest, "Extrait du registre aux déclarations des ventes des meubles au Bureau d'Enregistrement à Diest".
- Stadsarchief Diest, S.N., *Caerte figuratif vanden Berghe int'Parck*, 18de-eeuwse kopie van 17de-eeuwse kaart,
- Stadsarchief Diest, S.N., *Caerte figuratif van 's Heeren Parck binnen Diest*, 1820
- Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Kadastrale opmetingsschets Diest 1849, nr. 2.
- Ferraris J., *Carte Chorographique des Pays-Bes Autrichiennes*, 1775.
- Voncken J.G., *Primitieve kadasterkaart*, Gemeente van Diest, s.l., 1822.
- Popp P.C., *Atlas Cadastral de Belgique. Province de Brabant. Arrondissement de Louvain*.
- *Plan Parcellaire de la ville de Diest*, avec les mutations, Brugge, 1857.
- BRANS M., 1994: *Diest. Stille getuigen*, s.l..
- CALLEBAUT D., 1982: *De Tafelrondmote op de Warande te Diest*, Archeologia Belgica 250, Brussel, Nationale Dienst voor Opgravingen, 5-18.
- DEMEY T., s.d.: *Les gares bruxelloises, un patrimoine méconnu, Région de Bruxelles-Capitale*, Service des Monuments et Sites, 13.
- DOPÉ F. & UBREGTS W., 1991: *De donjon in Vlaanderen – architectuur en wooncultuur*, Brussel, Gemeentekrediet – Leuven, Universitaire Pers, 39.
- LEMAIRE R. e.a., 1971: *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen, Architectuur, 1, Provincie Brabant, arrondissement Leuven*, Luik 56-99.
- LOIX F., 1986: 's Heren Warande binnen Diest, in *Oost-Brabant*, 23(1), 26.
- RAEYMAEKERS F.J.E., 1870 (herdruk 1993): *Het kerkelijk en liefdadig Diest*, Algemeen rijksarchief en rijksarchief in de provincien. Studia 57, 412.
- ROOSSENS B., 1983: *De opgravingen op de Warande te Diest*, in *Oost-Brabant*, 20(3), 129-130.
- ROOSSENS B., 1984: *"Het Warandekasteel te Diest"*, Archeologia Belgica, 258, Brussel, 155-157.

- ROOSSENS B & Van Impe J., 1985: *"Het Warandekasteel te Diest"*, Archeologia Belgica, 1/2, Brussel, 117-122.
- ROOSSENS B. & Vynckier P., 1982: *"De middeleeuwse versterkingen op de Warande te Diest"*, Archeologia Belgica, 247, Brussel, 122-124.
- ROOSSENS B. & Vynckier P., 1983: *"Het Warandekasteel te Diest"*, Archeologia Belgica, 253, Brussel, 105-108.
- VAN DER EYCKEN M., 1986: *Het stadsbeeld*, in *Diest in de vorige eeuw*, tentoonstellingscatalogus, Diest, Vrienden van het Stedelijk Museum en Archief Diest, 34-51.
- VAN DER EYCKEN M., 1980: *Geschiedenis van Diest*, Diest,
- VAN DER EYCKEN M., 1994: *Steden in beeld. Diest*, s.l.,
- VAN DER LINDEN G., 1939: *'s Heeren Warande binnen Diest*, in *Diestersche Kunstkring*, 11de jaarboek, 26-36.
- VAN DE VEN R., 1971: *De wijnteelt in het middeleeuwse Diest*, in *Meer Schoonheid*, 18(3), 13-17.
- VAN DE VEN R., 1990: *50 jaar geleden kwam de Warande in het bezit van Diest*, in *Oost-Brabant*, 27(2), 106-107.
- VAN DE VEN R., *Het openluchttheater in het stadspark "De Warande"*, (niet gepubliceerde tekst), Stadsarchief Diest, 2
- VAN DE VEN R., 1970: *"Op speurtocht in de Diestse bodem"*, Meer Schoonheid, XVII, 111-115.

Deze tekst is een samenvoeging van volgende twee teksten:

- Onroerend Erfgoed, Digitaal beschermingsdossier OB001540, Warandepark (S.N., 2003)
- DENEFF R., 2007: *Historische tuinen en parken van Vlaanderen. Inventaris Vlaams-Brabant. Hageland - Noordoosten van Vlaams-Brabant. Aarschot, Begijnendijk, Bekkevoort, Boortmeerbeek, Diest, Haacht, Keerbergen, Rotselaar, Scherpenheuvel-Zichem, Tremelo.*

Heuvel van Diest aan ijzerzandsteen in het midden van de stad, met de donjon motte en sporen van de 14de-eeuwse burcht, neoclassicistisch herenhuis omgevormd tot monumentale toegangspoort aan de zuidwestrand in 1847-1848; park in landschappelijke stijl aangelegd circa 1880, met als middelpunt de donjonmotte als lindenprieel; overname door de stad in 1939 en sindsdien openbaar park.

Van burchtheuvel met wijngaarden tot warande

Op 16 juli 1939 overleed dokter Henri Verstappen (1866-1939). Overeenkomstig een wilsbeschikking van 20 september 1921 werd de stad Diest eigenaar van de Warande, een 20 m hoge Diestiaan getuigeheuvel, bijna in het centrum van de stad, en van de vlakke percelen tussen de heuvel, de Sint-Janskerk en het begijnhof. Bijna een eeuw lang was dit de 'achtertuin' van het herenhuis van Verstappen aan de Graanmarkt.

De Warande was oorspronkelijk de burchtheuvel, waar de heren van Diest verblijf hielden. Samen met de Keizersberg te Leuven was dit een van de weinige 'hoogteburchten' van de regio. De eerste versterking wordt in verband gebracht met Otto, de oudst gekende heer van Diest, vermeld in 1088. Ze bestond uit een omgrachte motte op het hoogste punt van de Warandeburg (47 m). In dit nog bestaande heuveltje, nu 'Tafelrond' genoemd en in de 19de-eeuwse parkaanleg als belvédère en lindenprieel gerecycleerd, werden de funderingen teruggevonden van een vierkante donjon. Op de vlakte ten westen van de donjonmotte bevond zich het voor- of neerhof (stallingen, huisvesting voor het personeel). Uit de 13de eeuw dateert een tweede complex ten westen van de motteburcht. De twee door een muur verbonden funderingen van ijzerzandstenen torens die, samen met de bevoering van een van de burchtzalen, werden blootgelegd en ten educatieve titel zichtbaar gesteld, behoorden tot dit complex. Dit geldt ook voor de diepe waterput, 'Klinkende Put' genaamd. De oudste horticulturele vermelding over de Warande betreft de wijnteelt: in een charter uit 1233 schenkt Arnold IV, 'baanderheer' van Diest, de tienden van de 'burchtwijn' aan de Norbertijnerabdij van Tongerlo.

In 1499 kwam Diest in handen van het geslacht Oranje-Nassau. De bouwvallige burcht werd in 1514 gesloopt en het domein, vergroot door aankoop en afbraak van aanpalende huizen, werd als diergaarde of 'warande' ingericht voor herten, reeën en everzwijnen. Aan de zuidwestrand van de heuvel werd een nieuwe residentie gebouwd, het nog bestaande Hof van Nassau, een vrij bescheiden 'huis van plaisantie', maar de nieuwe machthebbers hebben nooit permanent in Diest verbleven. Een 18de-eeuwse kopie van een 17de-eeuwse figuratieve kaart ("*Caerte figuratif vanden Berghe int'Parck*") toont de gebouwenresten van de burcht, de met bomen beplante Tafelrondmotte en twee "*eijskelders*". In de loop van de 17de eeuw werden namelijk langs weerszijden van de 13de-eeuwse torens twee ijskelders ingericht, mogelijk in bestaande kelderruimten. Volgens F.J.E. Raeymakers zouden de ijskelders in 1701 gebouwd zijn.

Het domein Verstappen

Op 27 april 1820 werd, na een eerste poging tot verkoop in 1795 en een tweede poging op 30 maart 1818, voor 19.000 gulden verkocht aan Jan Frans Verstappen (1777-1849), brouwer te Diest. In het proces-verbaal van voorlopige toewijzing is er sprake van twee huizen – het voormalig verblijf van de 'drossaard' en een bijgebouw – en een park met 671 eiken met een omtrek van 2 tot 4 voet, 148 beuken en essen van 2 tot 3 voet, 62 notelaars van 5 tot 10 voet, en 130 bomen "*bois blanc*" (synoniem voor grauwe abeel) van 3 tot 4 voet. De afmetingen van de notelaars – als daarmee de gewone *Juglans regia* bedoeld wordt – wekken verbazing. Het domein is bovendien omringd door een 1500 m lange muur van 3 m hoog. Het westelijke uiteinde van de Warandehoeuvel werd afgegraven zodat de Graanmarkt (het huidige Henri Verstappenplein) kon worden aangelegd; de nog bestaande keermuur langs dit plein getuigt van deze afgraving (zoals blijkt uit een verklaring van burgemeester Jean Cantillon en twee schepenen d.d. 3-4-1839, bewaard in het stadsarchief van Diest). Een "*caerte figuratief van 's Heeren Parck binnen Diest*" geeft de toestand van het domein weer ten tijde van de verkoop. Op deze kaart worden gesitueerd: de drossaardgebouwen, het Tafelrond, de Klinkende Put, één van de 17de-eeuwse ijskelders, de steengroef in het oostelijke uiteinde van de heuvel, de beek in het vlakke gedeelte ten zuiden van de heuvel, de toegangen tot het domein (het poortgebouw bij het drossaardhuis en de poort "*in ogivaelen bouwstyl*") bij het Hof van Nassau aan de Graanmarkt, en twee poortjes aan de Zeven Weeënstraat).

De kaart van Verstappen bevat ook talrijke aanduidingen over beplantingen en tuin- of landbouwkundig gebruik. De heuvel, "*beset met schoone linde boomen en jonge heisters*", wordt aan de zuidoostelijke rand afgezoomd door een haag die de berg scheidt van de aanpalende akkers. Een dreef met oude notelaars verbindt de poort bij het drossaardhuis met het oostelijke uiteinde van het domein. Ten oosten van de beek ligt een "*vroente ofte weijde in de leeghte van't parck beset met linde en essche boomen*". Deze ruimte wordt momenteel ingenomen door het sportstadion, de Leopoldvest en de parking bij het recreatiecentrum 'Halve Maan'. Tussen het drossaardhuis en de ruïnes van de Sint-Janskerk ligt een tuin met een padenkruis, vermoedelijk moestuin met bloemen ('nut en sier'). De "*voorplaetse*" tussen het huis en de tuin is beplant met grote notelaars. De grote blokpercelen ten oosten van de heuvel zijn akkers ("*saye-landen binnen 't parck*").

De figuratieve kaart van Verstappen stemt in hoge mate overeen met de Ferrariskaart (1771-1775), maar vertoont merkwaardige afwijkingen ten aanzien van de Primitieve kadasterkaart, die iets na de verkoop werd opgesteld (1822). De heuvel (perceel 242) werd door de inspecteurs van het kadaster opgetekend als weiland. Het dus is niet uitgesloten dat het bestand van de circa 1000 bomen die in de akte van toewijzing worden vermeld, niet lang na de verkoop duchtig werd uitgedund. De Warandeheuvel wordt overigens pas in 1904 als "*lusthof*" (achteraf gecorrigeerd tot "*park*") getaxeerd.

In 1841 bouwt Verstappen binnen in de westelijke hoek van de Warande, op de hoek van de Houtmarkt (nu Veemarkt) en de Nieuwe Korenmarkt (nu H. Verstappenplein) een eerste huis. In 1847/1848 wordt tegenover het Hof van Nassau, op de plaats waar vroeger de poort "*in ogivaelen bouwstyl*" stond, een nieuw, classicistisch herenhuis opgetrokken, dat tot 1939 door de opeenvolgende Verstappens zal worden bewoond. Op de eerste stafkaart van 1870 wordt de warandeheuvel gewoon als weiland weergegeven. De hovingen bij het drossaardhuis worden expliciet afgebeeld. De vestinggordel begrenst de akkers ten oosten van de Warande.

Landschappelijke aanleg

Op de stafkaart van 1884 wordt de heuvel niet meer als weide, maar als tuin of lustgrond afgebeeld. Een grote rotonde vormt de kern van een poliepachtig patroon van paden – zeven gebogen armen die zich langs struik- of boommassieven naar de periferie van de heuvel uitstrekken. De centrale rotonde wordt gesitueerd ter plekke van de tweede burcht. De overgang tussen het park op de heuvel en het herenhuis aan de voet was wellicht in terrassen aangelegd, nog vaag zichtbaar en symmetrisch beplant met oude Ierse taxussen (*Taxus baccata* 'Fastigiata').

Opmerkelijk is dat in een stafkaartbeeld van 1884 de oude burchtmotte, toch minstens 5 m hoog, afwezig lijkt. Deze motte is momenteel beplant met zomerlinden (*Tilia platyphyllos*), die een rond prieel vormen. Heuvels met lindenpriëlen op visueel-strategische plaatsen waren een veelvoorkomend element in landschappelijke parken en deze beplanting is vermoedelijk minstens 70 à 80 jaar oud. Een groot aantal bomen op de Warandeheuvel heeft stamomtrekken tussen 200 en 300 cm en behoort waarschijnlijk tot dezelfde generatie: naast zomerlinde ook tamme kastanje (*Castanea sativa*), witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*), Amerikaanse eik (*Quercus rubra*), gewone es (*Fraxinus excelsior*), bontbladige esdoorn (*Acer pseudoplatanus* 'Leopoldii'), gewone beuk (*Fagus sylvatica*) en enkele rariteiten: ruwe iep met opgaande twijgen (*Ulmus glabra* 'Exoniensis') en varenbeuk (*Fagus sylvatica* 'Asplenifolia'). De generatie bomen uit de eerste helft van de 19de eeuw is beperkt tot één van de beuken op de zuidflank, met 419 cm stamomtrek, een witte paardenkastanje bij de hoofdtoegang aan de Graanmarkt met 345 cm omtrek, en enkele sculpturale haagbeuken (*Carpinus betulus*) op de noordflank, vermoedelijk resten van een oude 'charmille' – haag, palissade of loofgang.

Het aanlegpatroon op de stafkaart van 1884 vinden we onveranderd terug op die van 1908 (ICM, 1923) en – met licht gewijzigde contouren van de bos- of struikmassieven – ook op de stafkaart van 1933 (ICM, 1951). Op een plattegrond in het stadsarchief, waarop (achteraf) het jaartal 1939 werd geschreven, is de poliepstructuur niet meer herkenbaar. Deze kaart geeft grosso modo de huidige paden weer en voorziet ze van soms romantische of historiserende namen als "*Ridderhelling*", "*Minnepaadje*" of "*Burchtplein*".

Het stadspark

Na de overname door de stad Diest werd het herenhuis afgebroken of, juister gezegd, omgebouwd tot een monumentale toegang: de onderste bouwlaag van de straatgevel werd gerecycleerd tot een niet onelegante arcade van rondbogen, bekroond – volgens de oorspronkelijke plannen van architect F. Vandendael met tuinvazen, nadien – met vier van de acht beelden uit de voorgevel van het eerste Brusselse noordstation dat in 1956 werd afgebroken. De voormalige voordeur omkadert een gedenkplaat ter ere van de weldoener, dokter Henri Verstappen, de laatste bewoner. Dit monument werd in 1945 ingehuldigd. Het tuinperceel bij het drossaardhuis – voortaan jeugdherberg – en het vlakke gedeelte van de Warande tussen de Leopoldvest en de heuvel werden door de stad gebruikt voor de aanleg van een sportstadion en tennisterreinen. Deze aanleg, eveneens ontworpen door Vandendael, werd in 1951 in gebruik genomen. In de steengroeve aan de oostzijde van de heuvel, op de oude kaarten vermeld als "*diepe steenrotse van grauwen steen*", was al in 1941 – in de tijd dat de 'Halve Maan' werd heraangelegd tot zwembad – een openluchttheater gebouwd, een amfitheater dat plaats bood aan duizend toeschouwers en ontworpen was door de Nederlander Marinus Naalden.

Een reeks aanplantingen dateert uit de periode na de overname door de stad: vooral gewone platanen (*Platanus x hispanica*) en weymouthden (*Pinus strobus*) en, sporadisch, Oost-Amerikaanse hemlock (*Tsuga canadensis*), zilveresdoorn (*Acer saccharinum*) en hemelboom (*Ailanthus altissima*).

Merkwaardige bomen (opname 30 mei 1997). Het cijfer in vet geeft de stamomtrek in centimeter weer. De omtrek wordt standaard gemeten op 150cm hoogte. Het cijfer vooraan verwijst naar de locatie van de bomen op een plan in het inventarisdossier.

- 1. varenbeuk (*Fagus sylvatica* 'Asplenifolia') **277**
- 2. bontbladige cultivar van gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus* 'Leopoldii') **275**
- 23. ruwe iep met opgaande twijgen (*Ulmus glabra* 'Exoniensis') **183** (120)
- 37. gewone beuk (*Fagus sylvatica*) **419**

• 51. witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) 365

- Stadsarchief Diest, bouwaanvraag ingeschreven op 3 augustus 1847.
- Stadsarchief Diest, Verklaring van burgemeester Jean Cantillon en twee schepenen d.d. 3-4-1839.
- Stadsarchief Diest, "Extrait du registre aux déclarations des ventes des meubles au Bureau d'Enregistrement à Diest".
- Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Kadastrale opmetingsschets Diest 1849, nr. 2.
- CALLEBAUT D., *De Tafelrondmote op de Warande te Diest*, Archeologia Belgica 250, Brussel, Nationale Dienst voor Opgravingen, 1982, p. 5-18.
- DEMEY T., *Les gares bruxelloises, un patrimoine méconnu, Région de Bruxelles-Capitale*, Service des Monuments et Sites, p. 13.
- DOPÉRE F. & UBREGTS W., *De donjon in Vlaanderen – architectuur en wooncultuur*, Brussel, Gemeentekrediet – Leuven, Universitaire Pers, 1991, p. 39.
- LOIX F., 's Heren Warande binnen Diest, in *Oost-Brabant*, 23(1), 1986, p. 26.
- RAEYMAEKERS F.J.E., *Het kerkelijk en liefdadig Diest*, Algemeen rijksarchief en rijksarchief in de provincien. Studia 57, 1870 (herdruk 1993), p. 412.
- ROOSENS B., *De opgravingen op de Warande te Diest*, in *Oost-Brabant*, 20(3), 1983, p. 129-130.
- VAN DER EYCKEN M., *Het stadsbeeld, in Diest in de vorige eeuw*, tentoonstellingscatalogus, Diest, Vrienden van het Stedelijk Museum en Archief Diest, 1986, p. 34-51.
- VAN DER LINDEN G., 's Heeren Warande binnen Diest, in *Dietersche Kunstkring*, 11de jaarboek, 1939, p. 26-36.
- VAN DE VEN R., *De wijnteelt in het middeleeuwse Diest*, in *Meer Schoonheid*, 18(3), 1971, p. 13-17.
- VAN DE VEN R., *50 jaar geleden kwam de Warande in het bezit van Diest*, in *Oost-Brabant*, 27(2), 1990, p. 106-107.
- VAN DE VEN R., *Het openluchttheater in het stadspark "De Warande"*, (niet gepubliceerde tekst), Stadsarchief Diest, 2 pp.

De Warande, het huidige stadspark, is een ovale getuigenheuvel van ijzerzandsteen met een diameter van ongeveer 250 meter, midden in het centrum van Diest gelegen. Warande met archeologische resten, omheiningsmuur, poortgebouw en drossaard met portierswoning.

Reeds in het laatste kwart van de 11de eeuw werd op de heuvel een hoogteburcht bewoond, namelijk door de Otto I, één van de Heren van Diest die de stad bestuurden van 1080 tot 1499. Toen in het eerste kwart van de 13de eeuw de gebouwen niet meer voldeden, werd op het neerhof een ijzerzandstenen zaalgebouw opgetrokken, waarvan een gedeelte der funderingen nog steeds in situ zichtbaar is.

De Warande bleef eeuwenlang ongestoord jachtdomein, tot ze door de Fransen geconfisqueerd werd. In de verkoopakte is, naast het park met 671 eiken, 58 beuken en esdoorns, 62 notelaars en 130 grauwe abelen, ook nog sprake van twee huizen: de woning van de Drossaard en een bijgebouw. Deze tweeënhalflagige herenwoning met monumentale deurtravee werd vlak na 1777 opgetrokken in opdracht van Frans Fernand de Paramo, de laatste drossaard of plaatsvervanger van de prins van Oranje in Diest (1777-1794). Het vermelde bijgebouw is vermoedelijk de oorspronkelijk tegen de herenwoning aanleunende versteende vakwerkconstructie (gesloopt).

Van de eenlagige en minstens tot het begin van de 18de eeuw opklimmende portierswoning aan de Sint-Jansstraat is in de verkoopakte geen sprake, hoewel ze wel aangeduid is op de "Caerte figuratief van 's Heeren Parck binnen Diest" (1820). Na de verkoop werd de Warandeheuvel verder aangelegd als bos. Aan de zijde van het Verstappenplein werd een deel van de heuvel afgegraven, een keermuur opgetrokken en twee nieuwe woningen gebouwd.

Een eerste empire-getint pand met drie bouwlagen en rondboogvensters op de eerste verdieping werd opgetrokken in 1841 en een tweede in 1847-'48 op de plaats waar vroeger, volgens de kaart van 1820, een poort in 'ogivaelen' stijl stond. Het was een strak geritmeerde neoclassicistische herenwoning van drie bouwlagen en vijf traveeën onder een leien zadeldak, gekenmerkt door oplopende hoekpilasters met Franse voegen, twee monumentale poortdoorgangen aan weerszijden van de woning en een beklemtoonde middentravee met dubbele houten deur tussen pilasters, bekroond door een balkon met balkondeur onder een geprofileerd hoofdgestel op voluutconsoles.

Uit een militaire kaart, opgetekend in de jaren '90 van de 19de eeuw, blijkt dat het bos op de Warande getransformeerd werd tot een park met een centrale rotonde waarrond een poliepachtig patroon van wandelpaden. De oude motte, minstens 80 jaar geleden als prieel beplant met linden is op deze kaart vreemd genoeg niet weergegeven.

Bijna een eeuw lang bleef de Warande de achtertuin van de neoclassicistische herenwoning. In 1939 werd de Warandeheuvel het stadspark, in de oude steengroeve werd een openluchttheater ingericht, ontworpen door de Nederlander Marinus Naalden, op de weide tussen de heuvel en de Leopoldvest werd naar het ontwerp van F. Vandendael een sportstadion met tennisvelden opgetrokken, en de herenwoning werd omgevormd tot monumentale ingangspoort, eveneens naar de plannen van F. Vandendael. De vier beelden op het poortgebouw, bestaande uit een arcade met centrale gedenkplaat, geflankeerd door telkens twee rondboogdoorgangen naar het park, worden ondersteund door een gedeeltelijk opengewerkte balustrade en zijn afkomstig van het in 1956 gesloopte Noordstation van Brussel.

In de loop van de jaren vijftig en tachtig van de twintigste eeuw werden diverse opgravingscampagnes verricht op de Warandeheuvel. Hierbij werd onder andere de vroeg 13de-eeuwse burcht onderzocht, waarvan een gedeelte van de fundering blootgelegd, geconsolideerd en op educatieve manier gevisualiseerd werd.

- S.N., *Caerte figuratif vanden Berghe int'Parck*, 18de-eeuwse kopie van 17de-eeuwse kaart, Stadsarchief Diest.

- S.N., *Caerte figuratif van 's Heeren Parck binnen Diest*, 1820, Stadsarchief Diest.
- Ferraris J., *Carte Chorographique des Pays-Bes Autrichiennes*, 1775.
- Voncken J.G., *Primitieve kadasterkaart*, Gemeente van Diest, s.l., 1822.
- Popp P.C., *Atlas Cadastral de Belgique. Province de Brabant. Arrondissement de Louvain*.
- *Plan Parcellaire de la ville de Diest*, avec les mutations, Brugge, 1857.
- Callebaut D., *De tafelrondmotte op de Warande te Diest* Archeologia Belgica, 250, Brussel, 1982: p. 5-18.
- Doperé F. & Ubregts W., *De donjon in Vlaanderen – architectuur en wooncultuur*, Brussel-Leuven, 1991: p. 31.
- Brans M., *Diest. Stille getuigen*, s.l., 1994.
- Lemaire R. e.a., *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen, Architectuur, 1, Provincie Brabant, arrondissement Leuven*, Luik, 1971: p. 56-99.
- Roossens B., *De opgravingen op de Warande te Diest*, Oost-Brabant, XX, 1983, 3, p. 129-130.
- Roossens B., *"Het Warandekasteel te Diest"*, Archeologia Belgica, 258, Brussel, 1984: p. 155-157.
- Roossens B. & Van Impe J., *"Het Warandekasteel te Diest"*, Archeologia Belgica, I/2, Brussel, 1985: p. 117-122.
- Roossens B. & Vynckier P., *"De middeleeuwse versterkingen op de Warande te Diest"*, Archeologia Belgica, 247, Brussel, 1982: p. 122-124.
- Roossens B. & Vynckier P., *"Het Warandekasteel te Diest"*, Archeologia Belgica, 253, Brussel, 1983: p. 105-108.
- Van der Eycken M., *Geschiedenis van Diest*, Diest, 1980.
- Van der Eycken M., *Steden in beeld. Diest*, s.l., 1994.
- Van de Ven R., *"Op speurtocht in de Diestse bodem"*, Meer Schoonheid, XVII, 1970: p. 111-115.
- Van de Ven R., *"De wijnteelt in het middeleeuwse Diest"*, Meer schoonheid, 18, 3, 1971: p. 13-17.
- Van de Ven R., *"50 jaar geleden kwam de Warande in het bezit van Diest"*, Oost Brabant, XXVII, 1990, 2: p. 106-107.
- Van de Ven R., *Het openluchttheater in het stadspark "De Warande"*, ongepubliceerd.

Waarden

Omvat

- **Sint-Janstraat 2, 2A (Diest)** Waardig dubbelhuis met twee verdiepingen uit het vierde kwart van de 18de eeuw opgetrokken uit bak- en zandsteen met holrond bepleisterde kroonlijst.

Is aangeduid als

- **Graanmarkt zonder nummer, Sint-Janstraat 2, 2A (Diest)** De Warande is een heuvel van Diestiaans ijzerzandsteen in het midden van de stad, met een donjon motte en sporen van een 14de-eeuwse burcht. Het park werd aangelegd in landschappelijke stijl circa 1880 met als middelpunt de donjonmotte als lindenprieel. In het park bevinden zich archeologische resten, een omheiningsmuur, drossaardswoning met portierswoning en een neoclassicistisch herenhuis (1847-1848) omgevormd tot monumentale toegangspoort.
- **Graanmarkt zonder nummer (Diest)** De Warande, het huidige stadspark, is een ovale getuigenheuvel van ijzerzandsteen met een diameter van ongeveer 250 meter, midden in het centrum van Diest gelegen. Warande met archeologische resten, omheiningsmuur, poortgebouw en drossaard met portierswoning.
- **Graanmarkt, Henri Verstappenplein, Sint-Janstraat, Veemarkt, Zeven Weeënstraat (Diest)** De vroegere burchtheuvel van Diest, reeds voorzien van een motte met donjon in de 11de eeuw, is momenteel ingericht als stadspark.

Omvat de aanduiding als

- **Sint-Janstraat 2, 2A (Diest)** Waardig dubbelhuis met twee verdiepingen uit het vierde kwart van de 18de eeuw opgetrokken uit bak- en zandsteen met holrond bepleisterde kroonlijst.
- **Sint-Janstraat 2 (Diest)** Waardig dubbelhuis met twee verdiepingen uit het vierde kwart van de 18de eeuw opgetrokken uit bak- en zandsteen met holrond bepleisterde kroonlijst.

Is deel van

- **Zeven Weeënstraat (Diest)**

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134471>